

grönstrukturplanering *för framtiden*

Grönstrukturplanering i Eskilstuna &
Örebro

Gry Arvidsson

Degree Project in landscape planning , 30 hp

Masterprogramme Urban Landscape Dynamics

Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU

Alnarp, 2012

Sveriges Lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap

Område landskapsarkitektur

Titel: Grönstrukturplanering för framtiden – Grönstrukturplanering i Eskilstuna och Örebro

Title in English: Green structure planning for the future – Green structure planning in Eskilstuna and Örebro

Författare: Gry Arvidsson

Handledare: Gunilla Lindholm, SLU, Område Landskapsarkitektur

Examinator: Carola Wingren, SLU, Område Landskapsarkitektur

Assisterande examinator: Anders Larsson, SLU, Område Landskapsarkitektur

Omfattning: 30 hp

Nivå: A2E

Kurstitel: Degree Project in the Masterprogramme Urban Landscape Dynamics

Kurs kod: EX0377

Program: Masterprogramme Urban Landscape Dynamics

Område: Landskaps planering

Publikationsort: Alnarp

År: Maj 2012

Framsida: Fotomontage av Gry Arvidsson

Serienamn: Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU

Publikation online: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: grönstruktur, grönstrukturplanering, kommunal planering, grönstruktur begreppet, kulturella funktioner, ekologiska funktioner, sociala funktioner, hälsa, Boverket.

Förord

Det du nu håller i din hand eller ser på din skärm är min masteruppsats - Grönstrukturplanering för framtiden, en studie av grönstrukturplanering från två kommuner - Örebro och Eskilstuna. Jag vill tacka alla som på något sätt bidragit till att jag nu färdigställt min uppsats. Framför allt min handledare Gunilla Lindholm, tjänstemän på Örebro och Eskilstuna kommuner och då i första hand Malin Björk och Eivor Rudin, stort tack!

Med förhoppning om nöjsam och informativ läsning!

Gry Arvidsson

Sammandrag

Syftet med denna uppsats har varit att länka en historisk förståelse av begreppet grönstruktur och dess syfte till en analys av dagens strategier för utvecklingen av planerad grönstruktur i urbana områden.

Avsikten är att försöka förstå och väva samman vetenskapliga, professionella och policyperspektiv på grönstrukturer. För att sedan kunna utföra en fallstudie på två kommuner för att granska deras perspektiv på grönstrukturer samt ta reda på kommunernas nya framtidsstrategier. Metoden har gått ut på en inledande litteraturstudie där den historiska gröna stadsplaneringen granskats samt dess inträde i svensk stadsplanering. Därpå har dagens lagar och politiska direktiv från en internationell nivå till den kommunala studerats och beskrivits bland annat behandlas European Spatial Development Perspective (ESDP, den europeiska landskapskonventionen, Agenda 21, Miljöbalken, Plan- och bygglagen, Boverket, Länsstyrelsen, regionen samt kommunen.

För att bättre förstå grönstrukturens roll i våra svenska städer beskrivs de funktioner som grönstrukturen står för. De avser;

Kulturella funktioner; med kulturlandskap, kulturhistoriska element i städerna så som parker, trädgårdar, kyrkogårdar samt övriga gröna områden. I det större sammanhanget handlar det även om att skapa eller bevara en identitet som då bidrar till människors välbefinnande.

Ekologiska funktioner; biologisk mångfald i staden som ger ett rikt växt- och djurliv samt en så stor variation mellan olika biotoper som möjligt för att utveckla människors vardagsupplevelser. Klimatpåverkningar som kan minskas med en väl fungerande grönstruktur genom temperatursänkning, vinddämpning, skugga, luftfuktighet och luftkvalitet.

Sociala funktioner; bidrar till både rumsliga och sociala integrationer samt sammanhållning i samhället. Gröna områden som stimulerar till möten, aktivitet, transport via cykel och till fots, förbättrad psykisk och fysisk hälsa samt förståelse för naturens kretslopp för alla människor oavsett ålder, inkomst samt etnicitet.

Hälsa; den funktion inom grönstrukturen som fått större utrymme under de senaste åren. Tillgång till gröna områden kan motverka fetma, hjärt- och kärlsjukdomar, diabetes samt psykiska besvär som är vår tids moderna sjukdomar. Tillgång till gröna områden har vetenskapligt dokumenterats sänka stressnivån hos människan helt oberoende av individens sociala samt ekonomiska villkor.

För att ytterligare fördjupa kunskapen om grönstrukturen följer därpå ett kapitel om grönstrukturbegreppet ur tre perspektiv; vetenskapligt, policy samt professionellt. Även begreppets uppkomst samt bakomliggande faktorer behandlas.

Efter litteraturstudien följer en fallstudie vars syfte har varit att samla information från dagens kommunala grönstrukturplanering från två kommuner; Eskilstuna och Örebro kommun. Kommunernas grönstrukturprogram/plan har granskats i text och kartmaterial. Även intervjuer med berörda tjänstemän har gjorts på respektive kommuner för att ta reda på dagens framtidsstrategier.

Resultat från fallstudien visade på att beskrivning av grönstruktur i skrift skilde sig från vad man sedan i kommunerna valde att presentera i kartmaterial och fortsatta analyser. Tydligt visades även att kommunerna i de flesta fall enbart hanterade formell grönstruktur, det vill säga kommunalt ägd mark. Vilket ledde till att den faktiska grönstrukturen, all grönstruktur oavsett ägoförhållanden inte synliggjordes vilket kan leda till att upp till 50% av kommunens grönstrukturer aldrig redovisas.

Som framtida strategier för en förbättrad kommunal grönstrukturplanering framhöll bägge kommunerna att den mångfunktionella funktionen skulle lyftas fram för att stärka grönstrukturens värde.

Den avslutande diskussionen behandlar värdet av en fallstudie enbart utfört på två kommuner och hur fallstudiens resultat kan ses i ett större sammanhang. Hur kommunerna kan ha möjlighet att synliggöra grönstrukturens mångfunktion samt även hur stor inverkan politik och lagar har för den kommunala grönstrukturplaneringen. Också skillnader i politik, lag och vetenskap tas upp. Avslutningsvis behandlas vikten av en individuell bedömning från plats till plats. Viktiga frågor som enligt författaren bör bejakas i ett planeringsskede är; Finns ytan i ett sammanhang? Påverkas sammanhanget om

denna yta ändras? Till det bättre eller till det sämre? Yta med lågt värde, kan den bättras, hur, med vad? Om ej en grönyta, hur påverkas det då, kanske bättre med nått annat?

Vem påverkas och vilka använder platsen? Om man ändrar - påverkas dessa människor positivt eller negativt? Kan man ändra till ett förbättrat sätt som påverkan positivt?

Finns det ekologiska, sociala, kulturella eller hälsofunktioner? Kan dessa utvecklas eller bevaras?

Kan dessa frågor besvaras, analyseras samt hållas i åtanke när förändringar och bedömningar görs i olika avvägningar om beslut för en yta, finns möjligheten att tydliggöra de kvaliteer en yta har vilket kan leda till en bättre bedömning hur dessa ytor skall hanteras. Finns även möjligheter att på ett bättre sätt tydliggöra de mångfunktioner en plats kan inneha, samt hur man kan förstärka och utveckla dessa funktioner för att stärka platsen värde, vilket kan leda till en bättre grönstrukturplanering i våra svenska kommuner.

Nyckelord; *grönstruktur, grönstrukturplanering, kommunal planering, grönstruktur begreppet, kulturella funktioner, ekologiska funktioner, sociala funktioner, hälsa, Boverket.*

Abstract

The purpose of this paper has been to link a historical understanding of the concept of green structure and its purpose to an analysis of current strategies for the development of the planned green areas in urban areas. To understand and weave together scientific, professional and policy perspectives on green structures. To be able to perform a case study of two municipalities to examine their perspectives on green structures and find local new strategies for the future.

The method has been based on an initial literature review in which the historic green urban planning has been reviewed and its entering in the Swedish urban planning.

Laws and policy directives of today, from an international level down to the municipal has been studied and described, among others the European Spatial Development Perspective (ESDP), the European Landscape Convention, Agenda 21, Environmental Code, the Planning and Building Act, National Board (Boverket), County Administration, the region and the municipality.

To provide a better understanding of the green structure's role in the Swedish cities a description has been made of functions that green structure stands for;

Cultural functions; with cultural landscapes, historical elements in cities such as parks, gardens, cemeteries and other green areas. In the larger context, it is also about creating and maintaining an identity that can contribute to human well-being.

Ecological functions; with biodiversity in the city that aims to create a rich flora and fauna as well as large variation between different habitats in order to develop people's everyday experiences. Climatic influence that can be reduced with a proper functioning green structure by lowering the temperature, wind reduction, shade, humidity and air quality.

Social functions; which contribute to both spatial and social integration and cohesion. Green areas for meetings, activities, transportation by bicycle and by foot, improved mental and physical health and an understanding of the natural cycle for all people regardless of age, income and ethnicity.

Health functions; a function that has been developing during recent years. Access to green areas can combat obesity, cardiovascular disease, diabetes and mental disorders that are today's modern diseases. Access to green areas has been scientifically attended to reduce stress levels in humans, independently of an individual's social and economic conditions.

To further deepen our knowledge of the green structure the following chapter deals with the green structure concept from three perspectives: science, policy and professional. Also the concepts formation and underlying factors are considered.

After the literature study a case study follows which aim was to gather information about green structure planning from two municipalities, Eskilstuna and Örebro.

The municipalities green structure program/plan has been reviewed in text and maps. An interview with relevant officials has been made in each municipality to find the current strategies in green structure planning for the future.

Results from the study showed that the description of the green structure in writing differed from what the municipalities chose to present in their maps and further analyzes.

It also showed clearly that the municipalities in most cases only managed formal green structure, that is municipally owned land. Which led to the actual green structure, all the green structure regardless of ownership relationships, are not made visible, which can lead to up to 50% of municipal green structures never is visualized.

As future strategies for improved urban green structure planning emphasized both municipalities to its multi-function feature that would be promoted to strengthen the green structure's value.

The concluding discussion treats the value of a case study only conducted in two municipalities and how the case study results can be viewed in a broader context. How municipalities may be able to visualize the green structure multi-function and also how much influence policies and laws has in the local green structure planning. Differences between politics, law and science has been addressed.

Finally the thesis addressed the importance of an individual assessment from place to place. Key questions according to the author, should be affirmed in a planning stage;

Is the surface in a context? Could the context of this surface change? For better or for worse? Surface with low value, can it be improved, how, with what? Unless a green space, maybe better with something else? Who is affected, who uses the site? If we change does this affect those people positively or negatively. Can we change for a positive impact? Is there ecological, social, cultural or health functions? Can these be developed or preserved?

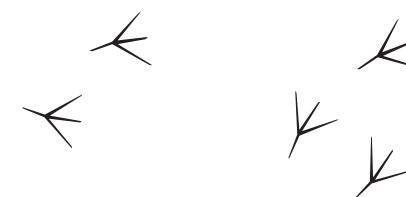
Can these questions be answered, analyzed and kept in mind when changes and assumptions are made in different balances on decisions of a surface; the possibility exists to clarify the qualities of a surface. While there are opportunities to better clarify the many functions a place can hold, and how to strengthen and develop these important features to enhance the site value, which can lead to a stronger green structure planning in the Swedish municipalities.

Keywords: *green structure, green structure planning, municipal planning, green structure concept, cultural functions, ecological functions, social functions, health, National Board.*

Innehållsförteckning

<i>Inledning</i>	<i>1</i>
Bakgrund	2
Syfte	3
Metod	3
Vad är en fallstudie?	3
Fallstudiens syfte	3
Val av kommuner till fallstudie	3
Avgränsningar	3
<i>Vad är grönstruktur</i>	<i>4</i>
Stadens gröna struktur i historien	4
<i>Policydokument och lagstiftning kring grönstruktur</i>	<i>7</i>
Internationell nivå	7
Nationell nivå	9
Regional nivå	12
Lokal nivå	14
Reflektioner	14
<i>Grönstrukturens roll</i>	<i>16</i>
Kulturella funktioner	16
Ekologiska funktioner	17
Sociala funktioner	18
Hälsa	18
<i>Grönstrukturbegreppet – ur tre perspektiv</i>	<i>19</i>
Begreppets uppkomst	19
Vetenskapligt perspektiv på begreppet grönstruktur	20
Sammanfattning vetenskapligt perspektiv	20
Policy perspektiv på begreppet grönstruktur	21
Sammanfattning Policy perspektivet	22
Professionellt perspektiv på begreppet grönstruktur	22
Sammanfattning professionellt perspektiv	23
Sammanfattning perspektiv på begreppet grönstruktur	25
Författarens perspektiv på begreppet grönstruktur	25
Begrepp som berör Grönstrukturbegreppet	26

<i>Dagens grönstrukturplanering</i>	27
Grönstruktur uttryckt i plandokument	31
Örebro	31
Eskilstuna	33
Skillnader och likheter i Örebro & Eskilstuna	35
<i>Fallstudie Grönstruktur i Örebro och Eskilstuna</i>	
Del 1 Granskning	36
Del 2 Funktion eller kvalitet?	40
Del 3 Hur uppfattas grönstrukturen?	43
<i>Grönstruktur; begreppsanvändning i akademiska - och policytexter, samt professionella uttryck i intervjuer med planerare</i>	46
<i>Diskussion och slutsatser</i>	56
<i>Källor och Litteratur</i>	60
Litteratur	60
Dokument	63
Rapporter	63
Muntliga källor	64
Elektroniska källor	64
Bilagor	66

Städer byggdes genom att marknadsplatser, som från början var tillfälliga, blev bestående och genom att fler och fler bosatte sig där handelsmöjligheten fanns. Städer kom att skilja sig från landsbygden bl.a. genom att dess invånare inte ägde jord och heller inte var bofasta. Städer har undan för undan uppfyllt fler och fler av människors ekonomiska och psykologiska behov - så småningom till den grad att det bor fler människor i städer än någon annanstans.

Idag är vi medvetna om att urbana livsstilar inte för enbart gott med sig. Vi skapar städer som döljer de naturliga resursflöden som naturen erbjuder i vår vardag. De flesta människor har heller inte kännedom om på vilket sätt vi är beroende av naturresurser och deras förädling. Detta ger konsekvenser som är många och svåra att överblicka. Våra val av livsstil är avgörande för hur vi ska forma våra framtida städer och livsvillkor.

Hållbar stadsutveckling kan definieras som *“en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov”* (From, 2011, sid. 17). Det kulturella, sociala, ekonomiska och miljömässiga förhållanden ska alla utvecklas i våra städer på ett hållbart sätt, vilket ofta väcker konflikter inom markanvändning och fysisk planering. Ofta saknas en helhetssyn och samspelet mellan dimensionerna går förlorat.

Förtättningsprincipen är ett planeringsverktyg som förespråkas i många av våra svenska städer, trots att de saknas forskningsbaserad kunskap om följderna av förtätning (From, 2011). Bygga tätt, minska transporter och skona kringliggande landskap, men vad händer med våra gröna områden inne i städerna när de allt för ofta anses vara exploateringsreserver?

Mellan åren 2000 och 2005 minskade vegetationsgraden i Sveriges tio största städer med 0,6-1,5 % av tätortens landareal (Miljömål, 2011a).

Markanvändning och fysisk planering skall genom avvägningar och beslut gynna det gemensammas bästa. Det avgörs av en mängd intressen, perspektiv och bedömningar. Det är viktigt att synliggöra beslutsgrunderna för alla de olika intressen och prioriteringar som skall göras.

Denna uppsats avser delen att synliggöra och planeringen av urbana miljöers gröna strukturer.

Grönt i staden finns i diverse former, allt från parker till trädgårdar, kyrkogårdar, kolonilotter och vildvuxen natur. Tillsammans skapar de stadens gröna struktur som ger en variation av byggnader och infrastruktur. Städer växer och behovet av fler bostäder och service ökar. I enlighet med internationella överenskommelser, försiktighetsprincipen att spara jordbruksmark, minska det ekologiska fotavtrycket och koldioxidutsläpp, bemödar man sig i allt fler städer om att förtäta i stället för att bygga ut. I planerar- och arkitektkretsar brukar också hävdas att förtätning ger en mer samlad service och ett mer dynamiskt stadsliv.

I förtätningssamtal är kunskapen om det grönas betydelse och funktioner viktig. Ofta saknas den, varför de gröna områdena i staden allt för ofta ses som byggbar mark, vilket i sig leder till en ökad risk för exploatering vilket ger områdena en passiv roll i stadsbyggandet (Lövré, 2003).

I Sverige har kommunen planmonopol. Det är alltså kommunen som avgör var och på vilket sätt det är tillåtet att bebygga. Som ett steg i en grönare planering började grönplaner och grönstrukturprogram att introduceras i kommunal planering.

Fördelen med grönska i städer för människor har länge betonats inom den kommunala parkplaneringen och har under de senaste decennierna styrkts från forskningens sida. Tyvärr ökar trycket på stadens gröna områdena av det exploateringsintresse som finns inom kommunerna som leder till minskad andel obebyggd mark. Hotet mot det gröna i städerna är en bidragande faktor till utvecklingen av grönstrukturprogram och grönstruktur som

planeringsbegrepp (Lövré, 2003). Behovet av att en integrerad grönstruktur i stadsplaneringen ökar för att bidra till en hållbar stadsutveckling (Lundgren Alm, 2001). Flertalet kommuner använder sig idag utav grönstrukturprogram i den fysiska planeringen och de skall i första hand ses som ett planeringsunderlag för att säkerställa de gröna värdena i stadsbyggnaden (Eskilstuna kommun, 2006; Malmö kommun 2003; Arboga kommun 2009).

Det är många variabler som är betydelsefulla i stadsplanering och allt för ofta hotas de gröna arealerna i processen.

Grönstrukturprogram är ett steg mot att hindra utarmningen av grönstrukturer i staden och förstärka den gröna kompetensen i kommunal planering. Det är därför intressant att se vilka de nya tendenserna och strategierna är för att förstärka medvetenheten och kunskapen om värdet av gröna strukturer i staden.

Syfte

Syftet med denna uppsats är att länka en historisk förståelse av hur grönskan i staden hanterats och användningen av begreppet grönsstruktur och dess möjlighet till en analys av dagens strategier för utvecklingen av planerad grönsstruktur i urbana områden.

Att förstå och väva samman vetenskapliga-, professionella- och policyperspektiv på grönsstrukturer och att använda dessa perspektiv för att förstå två kommuners syn på grönsstruktur samt ta reda på kommunernas nya framtidsstrategier.

Metod

För att lägga grunden till förståelsen runt vad grönsstruktur är samt begreppets betydelse och dess historiska ursprung inleds uppsatsen med en litteraturstudie. Litteraturstudien specificeras i tre olika perspektiv; vetenskapligt, policy samt professionellt. Litteraturen har noga valts för att försöka särskilja de tre perspektiven.

Efter litteraturstudien följer en fallstudie där två kommuners respektive grönsstrukturprogram/plan granskas i tre olika studier. Bland annat har programmens innehåll och funktioner granskats samt en analys av ytor som har behandlats i kommunernas kartmaterial. Berörda tjänstemän från kommunerna har intervjuats för att ge en bättre inblick i det dagliga kommunala arbetet samt ta reda på kommunernas nya framtidsstrategier för en förbättrad grönsstrukturplanering. Svaren från intervjuerna har därefter diskuterats mot vetenskaplig fakta och uppsatsen resulterar i en avslutande diskussion om framtidens grönsstrukturplanering.

Vad är en fallstudie?

En fallstudie är en fördjupad analys av en enskild enhet i syftet att ge djupgående kunskaper om behandlat ämne (Flyvbjerg, 2001).

Fallstudiens syfte

Fallstudien bygger på en studie av respektive kommuns grönsstrukturprogram samt intervjuer med tjänstemän involverade i arbetet av grönsstruktur.

Studien av grönsstrukturprogrammen baseras på ett antal frågeformuleringen rörande grönsstrukturprogrammen som redovisas i text och tabeller. Studierna av respektive kommuns grönsstrukturprogram jämförs därefter.

Val av kommuner till fallstudie

Valet av de kommuner som skall ingå i fallstudien *Framtidens grönsstrukturplanering* är gjorda efter två kriterier; tillgänglighet samt erkänd välutvecklad grönsstrukturplanering. Kommunen med tillgänglighet faller på Örebro, då det är författarens hemstad, vilket ger en fördel i ett nära kunskapsutbyte samt kunnande om platsen. Erkänd välutvecklad grönsstrukturplanering faller på Eskilstuna kommun efter resonemang med handledaren, Gunilla Lindholm. Kommunerna har grönsstrukturprogram som båda är antagna år 2006.

Avgränsningar

De avgränsningar som gjorts är val av antal kommuner. Intressant hade varit att studera ett större antal kommuner, förslagvis alla kommuner i Närke, men då tiden för denna uppsats är begränsad föll valet på enbart två kommuner. Valet av kommuner är därför särskilt viktigt för att genom fallstudien få fram ett resultat och diskussion som kan ses i ett större perspektiv och härledas till andra kommuner.

VAD ÄR GRÖNSTRUKTUR?

Historien, begreppet, funktionen

Stadens gröna struktur i historien

Att urskilja vår stadsgrönska som ett självständigt stadsbyggnadselement ligger till grund för den stadsutveckling som industrialismen bidrog med. Begreppets utveckling och dess tillämpning kan ses som en logisk följd till det historiska stadsbyggandet, där stadsgrönska blev allt mer professionellt inriktad och som led av det, mer specialiserad (Lundgren Alm, 1996). Influenserna till trädgårds- och parkplanering i Sverige kom främst från Tyskland, Storbritannien och USA samt några av de Skandinaviska länderna. Influenserna har sitt ursprung i slutet av 1800-talet då både USA och Europa tyngdes av flertalet allvarliga stadsproblem som sociala spänningar och politisk oro. Bostadsbristen var en av de tyngsta bidragande faktorer som sedermera gav upphov till de nya influenserna om hur livsvillkoren för människor i städer skulle kunna förändras. I Europa var det industrialiseringsprocessen som skapade en stadstillväxt man aldrig dittills skådat. Folkmängden i städerna

växte vilket ledde till ett ökat bostadsbehov (Hall, 2002). London ökade från 900,000 till 4,5 miljoner invånare under 1800-talet. Under samma period ökade Paris från 500,000 till 2,5 miljoner invånare och Berlin från 190,000 till över 2 miljoner invånare (Fishman, 1982). Städerna växte utanför de historiska stadskärnorna samtidigt som nya industrianläggningar förändrade den gamla stadskaraktären (Lundgren Alm, 1996). Samtidigt som industrialismens storstäder bidrog med flertalet framsteg, däribland i de sanitära frågorna började man uppmärksamma dess brister. Monotoni och usla bostadsförhållanden i de spekulationsbyggda hyreshusen där flertalet av stadens invånare residerade gav upphov till diskussioner och analyser av dåtidens storstäder (Hall & Dunér, 1997).

Två skrifter med skilda syften men med en väsentlig betydelse publicerades före sekelskiftet 1900; Camillo Sittes *Der Städte-Bau nach seinen künstlerischen Grundsätzen*, 1889 med den svenska översättningen från år 1982, *Stadsbyggnad och dess konstnärliga grundsatser*, samt Ebenezer Howards *Garden Cities of To-Morrow*, 1898. Sittes förespråkande främst två mål; ett mer konstnärligt stadsbyggande samt härleda regler för ett konstnärligt stadsbyggande från analyser av äldre stadsmiljöer. Sittes menade att *"en vandring genom en stad skulle erbjuda en varierad sekvens av blickpunkter och organiskt gestaltade platsbildningar"* (Hall & Dunér, 1997, sid. 45). Howards syfte var att anknyta det bästa med stadslivet tillsammans med det bästa av landsbygdslivet i en ny form av urbana bosättningar som han benämnde The Garden city. Staden skulle både representera industri och handel, i en balans av olika sociala grupper och inkomstnivåer.

Staden delades in i zoner. Publika byggnader och platser för underhållning placerades centralt medan industrier placerades i stadens utkant med anslutande järnvägar. Hus skulle finnas i olika storlekar och alla med trädgårdar. Tillgänglighet till fabriker, affärer, skolor, kultur samt landsbygden var viktigt. En central park och ett inre grönt bälte eller ringpark med en vidd på 420 feet (12 801,6 cm) som skulle innehålla skolor med stora lekplatser samt andra byggnader som exempelvis kyrkor. Howard föreslog en population av 30,000 invånare inom staden samt 2,000 i landsbygdsbältet, summerat 2 personer per 5 acres (ca 20234,3 m²). När invånarna nått maximumgränsen skulle en ny stad anläggas utanför det gröna bältet med ett eget skyddat grönbälte (Burke, 1977). En stor del utav Howards skrifter baserades på bevis för möjligheten att förverkliga denna typ av städer. I Letchworth norr om London fick han möjligheten att demonstrera sina teorier med den slående sloganen *"Health of the country, comforts of the town, Letchworth, The first Garden city"* (Hall & Dunér, 1997, sid. 45). För att återgå till Sittes skrifter, vars mål mer dominerade av formgivningsaspekterna som hos Howard mer hade en underordnad roll kompletterade ändå skrifterna varandra och hade en stor influens på kontinentens planerare samt i Norden (Hall & Dunér, 1997). Internationellt välkänt blev den stadsplanering som Storbritannien bedrev i slutet av 1800-talet, som delvis grundades på Ebenezer Howard's Garden cities for tomorrow. Howards idéer spreds till många Svenska stadsplanerare genom den internationella stadsplaneringskongressen 1910 i London och många av hans idéer från The garden city användes i svenska städer under åren 1905-1930 (Bucht, 1997).

I början av 1900-talet var det främst de sanitära och hygieniska frågorna som diskuterades bland ledande stadsplanerare i Sverige. Bevarande av naturliga områden, koloniträdgårdar samt influenserna från The gardens city idéerna sågs som viktiga influenser för att skapa bättre livskvalité i städerna. Stadsplaneraren Per Olof Hallman höll en föreläsning 1901 då han återopade en stadsplaneringsprocess i enlighet med de naturliga omgivningarna.

"The nature, with its topography, watercourses, woodlands, and existing buildings should be preserved as historical monuments or pleasant breaks in the city."

(Per Olof Hallman i Bucht, 1997, sid. 38)

Samma idéer och resonemang hade en annan ledande stadsplanerare i Göteborg, Albert Lilienberg. Han menade på att naturen i staden var en kompensation för stadsborna som inte hade möjlighet att leva på landsbygden.

När städernas invånare började uppmärksamma behovet av parker, idrottsfält, kyrkogårdar och vatten, hörsammade stadens planerare dessa behov till viss mått, men utan större framgång. Parkchefen i Stockholm Holger Blom menade att rekreationers frågor måste ingå och behandlas i städernas regionalplan samt översiktsplan. Bloms idéer och visioner implementerades i Stockholms översiktsplan år 1945. Där ansåg man dock att de enda effektiva sättet att skydda arealer för rekreation var att köpa eller hyra sådana arealer. Behovet av översiktsplaner togs upp i Plan- och bygglagen från 1947. Där gavs det lagliga medel för kommunerna att utföra översiktsplaner. Markägarnas rätt att begränsa urban utveckling avskaffades.

Plan- och bygglagen främjade nu det publika intresset för parker och sportfält, liknande med stadsplaneringslagen 1931 men med en förändring; nu fanns möjligheten att skydda den ursprungliga naturen (Bucht, 1997).

En annan man med stor betydelse var Sir Patrick Geddes (1854-1932). Historisk tillhörde Geddes inte huvudfåran av planeringsrörelsen men har nu ansetts vara anfadern till planeringsmetodologi även om hans totala influens inte helt klarlagts. Många stadsplanerare vände sig till Geddes då han ansågs inneha svaren till vitala frågor med hans objektiv, teorier och metodologier. Geddes banade väg för sociologiska studier av urbanisering och ansåg att staden skulle studeras i en kontext av regionen. Processen av urbanisering skulle analyseras samt förstås och genom denna kunskap skulle en utveckling för framtiden ske för en förbättring för alla städernas invånare. Geddes centrala idé var att den sociala processen och den spatiala formen var intimt sammanlänkade (Meller, 1990).

Lagar och politik genomsyrar den svenska planeringshistorien och dess utveckling framåt. Även idag styr lagar och politik hur vi skall och bör planera våra städer.

Kommunernas grönstrukturplanering styrs av en mängd policydokument och lagstiftningar. För att förstå de led av direktiv som kommer från både statliga samt överstatliga nivåer följer här en hierarkisk uppställning över de lagar, konventioner samt direktiv som påverkar kommunernas grönstrukturplanering.

Internationell nivå

EU

ESDP

European Spatial Development Perspective (ESDP) är ett dokument från EU-kommissionen där man tillsammans med medlemstaterna enats om gemensamma mål för utvecklingen inom EU:s territorium, undertecknat i Potsdam 1999. ESDP innefattar både fysisk planering samt regional utvecklingsplanering där målen är att arbeta mot en balanserad hållbar utveckling inom territoriet med tre fundamentala mål;

- *Ekonomisk och social sammanhållning*
- *Bevarande och förvaltning av naturresurserna och kulturarvet*
- *Mer balanserade konkurrensförhållanden inom Europa*

För den fysiska planeringen finns tre politiska riktlinjer;

- *Utveckling av en balanserad och polycentrisk urbant system samt en ny stads- och landsbygdsrelation*
- *Säkerställa jämlik tillgång till infrastruktur och kunskap*
- *Hållbar utveckling med förvaltning och skydd av natur och kulturarv (ESDP, 1999).*

Council of Europe

Landskapskonventionen

Den europeiska landskapskonventionen innefattar både stads- och landsbygdslandskap med målen om en rikare livsmiljö där alla har möjlighet att delta i utformningen. En rikare livsmiljö ska enligt konventionen uppnås med förbättrat skydd, planering samt förvaltning av de europeiska landskapen och ett samarbete runt landskapsfrågor inom Europa. Konventionen betonar landskapet som vår gemensamma tillgång samt att det är vårt gemensamma ansvar. Konventionen menar att landskapet erbjuder en stor variation av värden samt tillgångar inom de olika funktionerna; ekologiska, kulturella, sociala, estetiska samt ekonomiska värden. För att på bästa sätt nyttja och utveckla landskapets resurser menar konventionen att ett nära samarbete mellan myndigheter, företag, organisationer samt enskilda personer är väsentligt för att landskapets

värden ska hanteras på ett hållbart sätt. Konventionen understryker den sociala betydelsen i landskapet. Med det avses en demokratisk aspekt med människan som aktivt kan delta i värderingen och förvaltningen av landskapet.

Den 1 maj 2011 trädde landskapskonventionen i kraft i Sverige efter att den ratificerats. Det innebär att landet måste arbeta in konventionens intentioner i sin politik och nationella lagstiftning. Det leder till åtaganden som skydd, förvaltning och planering av vårt landskap. Sverige ska;

- erkänna landskapets betydelse i den egna lagstiftningen
- öka medvetenheten om landskapets värde och betydelse i det civila samhället, i privata organisationer och hos offentliga myndigheter
- främja delaktighet i beslut och processer som rör landskapet lokalt och regionalt
- utveckla en helhetssyn på landskapets värden och hållbar förvaltning av dessa
- utbyta kunskap och delta i europeiska samarbeten om frågor som rör landskapet (Riksantikvarieämbetet, 2012).

Just nu pågår ett arbete om hur genomförandet av landskapskonventionen skall ske i Sverige. Riksantikvarieämbetet har uppdraget att tillsammans med berörda myndigheter utveckla en modell och metod för hur det ska genomföras (Riksantikvarieämbetet, 2012).

FN

Habitatagendan, Agenda 21

Habitatagendan

I Stockholm hölls år 1972 en miljökonferensen där ämnet som diskuterades var planeringsinsatser för ett rättvist och socialt utvecklat boende. År 1976 ägde den första FN-konferensen, Habitat I rum i Vancouver, Canada. Konferensen behandlade resolutionen om boende, bostadsbyggande, bebyggelsemiljö och stadsplanering. År 1996 i Istanbul, Turkiet hölls den andra världskonferensen om boende, bebyggelse samt stadutveckling, Habitat II. Där samlades regeringsrepresentanter, företrädare för kommuner, representanter från ideella organisationer samt näringsliv. Huvudfrågan för konferensen var den ökande urbaniseringen i världen och syftet var att enas om principer och riktlinjer som kunde förbättra boendevillkor samt livsmiljön för människor, både i städer och på landsbygden.

Två dokument blev utkomsten av Habitat II; Istanbuldeklarationen samt Habitatagendan. Två allomfattande huvudfrågor ställdes; *"Det första – en rimlig bostad för alla – lyfter fram alla människors rätt till goda bostäder och goda boendevillkor. Det andra – en hållbar utveckling av människors boplatser i en värld med växande städer – betonar att utvecklingen av städer och samhällen ska ske med hänsyn till miljön samt människors hälsa och välbefinnande"* (SOU, 2003:31, sid. 20). Habitatagendan kan ses som en startpunkt för en global samverkan för hållbara städer och boendemiljöer i hela världen och som ett handlingsprogram för internationella utvecklingssamarbeten och det internationella biståndet (SOU, 2003:31).

Agenda 21

Agenda 21 var ett av tre dokument som antogs vid FN:s konferens om miljö och utveckling som tog plats i Rio de Janeiro i Brasilien år 1992. Agenda 21 är ett handlingsprogram som består av fyrtio kapitel, delade i fyra avsnitt;

- Sociala och ekonomiska dimensioner
- Att bevara och förvalta resurser
- Att stärka viktiga samhällsgrupper
- Medel för genomförande

Världens miljötillstånd gjorde dessvärre inga framsteg vilket konstaterades vid femårsuppföljningen av Riokonferensen år 1997. Istället togs nya beslut om hur utvecklingen av fortsatt genomförande av Agenda 21 skulle utarbetas. Ett av dessa beslut var att världens länder senast till år 2002 skulle förbereda nationella strategier för hållbar utveckling. Ett viktigt tydliggörande som Agenda 21 står för är sambandet mellan miljö och hälsa. Det avser krav på politiska initiativ, program och planeringsinsatser för långsiktig hållbar användning av vatten, mark och naturresurser. År 1993 bestämde den Svenska regeringen i en proposition att genomförandet av besluten vid FN:s konferens om miljö och utveckling att Agenda 21 i första hand var en kommunal angelägenhet, inga direktiv skulle utformas om hur arbetet skulle genomföras. Alla Sveriges kommuner har därför på ett eller annat sätt varit inblandade i arbetet med Agenda 21. Främst har arbetet gått ut på att förbättra människors vardagsmiljöer där de bor, där de arbetar eller går i skola. Mellan åren 1994-96 avsatte regeringen 25 miljoner kronor till kommuner och organisationer som stöd för lokalt arbete med Agenda 21 (SOU, 2003:31).

Nationell nivå

Riksdagen/regering

Lagar: Miljöbalken, Plan- och bygglagen

Myndigheter: Jordbruksverket, Naturvårdsverket m.fl.

De lagar i Sverige som har störst inverkan på den fysiska planeringen i kommunerna är Miljöbalken samt Plan- och bygglagen, vilket leder till en direkt inverkan på kommunernas grönstrukturprogram.

Miljöbalken

Miljöbalken representerar den lag som har starkast anknytning till grönstrukturplanering.

År 1999 samlades den centrala miljölagstiftningen i en miljöbalk (1998:808). I miljöbalken finns allmänna hänsynsregler som alla måste följa för att skydda vår natur. Det innebär att alla måste vidta nödvändiga skyddsåtgärder samt försiktighetsmått för all verksamhet som kan påverka miljön. Även normer finns efter hur mycket vår natur tål, så kallade Miljökvalitetsnormer. Där sätts gränser för högsta eller lägsta halt av olika ämnen i vatten, luft eller mark i ett område. Miljöbalken ska ge skydd åt områden med höga kultur- och naturvärden genom olika bestämmelser för hur hushållningen med mark och vattenområden ska ske. Områden som är riksintressanta har ett extra starkt skydd (Regeringskansliet, 2011).

Plan- och bygglagen

Den 2 maj 2011 trädde den nya Plan- och bygglagen (PBL) i kraft och ersatte lagstiftningen från år 1987 och år 1994. Viktiga förändringar i den nya PBL är att kontrollen av byggande har ökat samt att en större miljöhänsyn måste tas i planeringsarbeten. Även tillgången till grönområden för boende ska säkerställas liksom att tillgänglighet ska förbättras för personer med rörelsehinder. Den nya lagen skall vara moderniserad samt tydligare men de grundläggande syftena finns kvar så som kommunala självstyret och att kommunen har ansvar för planeringen (Regeringskansliet, 2010). Det mest väsentliga i PBL som har en anknytning till kommunernas grönsstrukturplanering är punkter gällande grönområden samt klimat- och miljöarbetet. På Regeringskansliets hemsida går följande punkter att läsa;

”Gällande grönområden

- *Kravet förtydligas på att behov av grönområden nära bostadsområden alltid ska beaktas*
- *När planer tas fram ska det göras med hänsyn att det i närheten av bostäder bl.a. ska finnas torg, parker och andra grönområden*
- *Det ska även finnas lämpliga friytor och platser för lek, motion och annan utevistelse*
- *Bestämmelsen om att grönområde går före t.ex. parkering om det inte finns utrymme för båda stärks*

För klimat- och miljöarbetet

- *Miljö- och klimataspekter ska beaktas i kommunernas planeringsarbete. Det gäller både minskad klimatpåverkan och klimatanpassning*
- *Kommunerna ska i planeringen ta hänsyn till miljökvalitetsmålen, regionala klimat- och energistrategier, länsplaner för transportinfrastruktur samt de transportpolitiska målen*
- *Även i ärenden om bygglov ska klimatförhållanden beaktas*
- *Om byggnader har en betydande miljöpåverkan räcker inte bygglov utan det krävs detaljplan*
- *Kommunerna kan som förutsättning för bygglov ställa krav på åtgärder som motverkar översvämning och erosion, liksom markförorening och olyckor” (Regeringskansliet, 2010).*

Miljökvalitetsmål

Miljökvalitetsmålen är de riktmärken som svenskt miljöarbete följt sedan år 1999. Syftet är att skapa en gemensam målbild samt skapa möjligheter för genomförandestrategier. Målet är att vi ska kunna lämna över ett samhälle till nästkommande generation där flera av de större miljöproblemen är lösta. Idag finns 16 stycken miljökvalitetsmål som är ambitiöst utformade men inte omöjliga att uppnå (Regeringskansliet, 2004). Målen är ofta uppdelade i delmål och etappmål. Miljökvalitetsmålen beskriver den miljö vi vill uppnå genom miljöarbete som ska uppnås inom en generation, alltså till 2020. Klimatmålen sträcker sig dock till 2050.

De sexton miljö kvalitetsmålen är;

1. Begränsad klimatpåverkan
2. Frisk luft
3. Bara naturlig försurning
4. Giftfri miljö
5. Skyddande ozonsikt
6. Säker strålmiljö
7. Ingen övergödning
8. Levande sjöar och vattendrag
9. Grundvatten av god kvalitet
10. Hav i balans samt levande kust och skärgård
11. Myllrande våtmarker
12. Levande skog
13. Ett rikt odlingslandskap
14. Storslagen fjällmiljö
15. God bebyggd miljö
16. Ett rikt växt- och djurliv (Miljömål, 2011b)

Många av miljömålen behandlar urbana områden och kan uppnås genom en utveckling av grönområden i städer. Flera av miljömålen exempelvis; Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft samt God bebyggd miljö, är även beroende av städernas gröna element för att ens kunna förverkligas (Jansson, 2012).

Utav de sexton miljö kvalitetsmålen är det God bebyggd miljö som har starkast koppling till kommunernas gröstrukturprogram. Definitionen av God bebyggd miljö lyder; *”Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas.”* (Miljömål, 2011b).

Ett av delmålen var att skapa goda planeringsunderlag med målet att senast 2010 skulle den fysiska planeringen samt samhällsbyggandet grundas på strategier och program för;

- *”hur ett varierat utbud av bostäder, arbetsplatser, service och kultur kan åstadkommas så att transportbehovet minskar och förutsättningarna för miljöanpassade och resurssnåla transporter förbättras,*
- *hur kulturhistoriska och estetiska värden ska tas till vara och utvecklas,*
- *hur grön- och vattenområden i tätorter och tätortsnära områden ska bevaras, vårdas och utvecklas för såväl natur- och kulturmiljö- som friluftssändamål, samt hur andelen hårdgjord yta i dessa miljöer fortsatt begränsas,*
- *hur energianvändningen ska effektiviseras för att på sikt minskas, hur förnybara energiresurser ska tas till vara och hur utbyggnad av produktionsanläggningar för fjärrvärme, solenergi, biobränsle och vindkraft ska främjas”* (Miljömål, 2011b)

Dock uppnåddes inte delmålet till år 2010. En svag positiv utveckling kunde redovisas, men man menar på att de tagna besluten var för otillräckliga för att ens nå målet på sikt. Flertalet kommuner saknar fortfarande de aktuella strategier och program som avser delmålet. Man menar även på att detta gör det svårt för kommunerna att på ett bra sätt följa Plan- och bygglagen. Hänsyn måste tas till kommunernas storlek och geografiska läge när det kommer till olika planeringsunderlag.

Grönstrukturplaneringen anges som ett exempel där grönstrukturplanering kanske är mest viktigt för större pendlingskommuner och förorter runt våra storstäder. På glesbygden finns kanske inte samma behov av grönstrukturplanering då bebyggelsestrycket är lägre (Miljömål, 2011b).

Boverket, Naturvårdsverket & Jordbruksverket

Boverket är den förvaltningsmyndighet som kan inverka på frågor rörande mark- och vattenområden, byggande och förvaltning samt den fysiska planeringen. Verket har ett överordnat ansvar för samhällsplanering (Boverket, 2011).

Naturvårdsverket är den myndighet som överblickar hur miljöarbetet utvecklas samt hur vår miljö mår. De samordnar, utvärderar samt följer upp arbetet med miljömålen (Naturvårdsverket, 2011). Jordbruksverket hanterar jordbrukspolitiska frågor. Uppdraget baseras på hållbar utveckling inom jordbruk och landsbygdsutveckling (Jordbruksverket, n.d.). Dessa tre myndigheter har alla en inverkan gällande frågor om grönstrukturplanering.

Regional nivå

Grönstruktur och länsstyrelsens planeringsuppdrag

I Sveriges 21 län finns den statliga myndigheten länsstyrelsen som är en länk mellan kommuner och regering, riksdag och centrala myndigheter. Chefen för länsstyrelsen, landshövdingen har i uppgift att informera regeringen om de behov länet har. Samtidigt som det är upp till länsstyrelsen att se till att de beslut som riksdagen fastlägger genomförs i länet. Tillsammans med kommunerna tar länsstyrelsen fram regionala

planeringsunderlag att använda i den kommunala planeringen inom detaljplaner, områdesbestämmelser och översiktsplaner. Länsstyrelsen granskar även den kommunala planeringen med beaktande till riksintresse, miljökvalitetsnormer, människors hälsa och säkerhet samt de frågor som rör fler kommuner inom länet

(Länsstyrelsen, 2010).

Grönstruktur och regional utveckling

Varje år skickar Boverket och länsstyrelsen ut miljömålsenkäter till landets kommuner och en tydlig trend har visat på en önskan om regionala planeringsunderlag (Miljömål, 2011b).

Ett exempel inom regional grönstrukturplanering var RUFS 2001 (Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen) som berörde de regionala frågorna inom grönstrukturplanering. Den regionala planeringen går ut på att skaffa ett gemensamt synsätt för hur man tillsammans kan lösa olika utmaningar (Regionplane- och trafikkontoret, 2008). Dessa olika utmaningar specificerades i RUFS 2001 med aktualitetsprövningar och genomförande;

- *”Främja och utveckla grönstrukturens värde och funktioner*
- *Utveckla bättre planeringsunderlag och verktyg*
- *Etablera närverk för mellankommunala samordningar*
- *Uppmärksamma betydelsen av en insiktsfull förvaltning och skötsel i planeringen*
- *Skydda värdefulla områden”* (Regionplane- och trafikkontoret, 2008, sid. 11).

Sedan RUFS 2001 antogs menar man på att mycket har hänt inom grönstrukturplaneringen, samt att behovet av en sektorsövergripande arbete har ökat. Arbetet med regionplanering fortsatte och år 2010 kom RUFS 2010 med målet att *"att bli Europas mest attraktiva storstadsregion"* (RUFS 2010, 2010, sid. 6) De län som samverkar i RUFS 2010 är Stockholms, Uppsala, Sörmlands, Västmanlands, Örebro, Gävleborgs och Östergötlands län. RUFS 2010 står för;

- *"RUFS är en gemensam plan som visar på regionens samlade vilja och som ger vägledning"*
- *RUFS tar sin utgångspunkt i erfarenheter och kunskap från RUFS 2001 och den delregionala utvecklingsplanen för kust och skärgård*
- *RUFS anger strategier och åtaganden som genomförs av och hålls levande av regionens aktörer*
- *RUFS anger en långtgående samordning och ett resurseffektivt och målmedvetet arbetssätt*
- *RUFS har formell status som både regionplan (PBL) och regionalt utvecklingsprogram (förordningen om regionalt tillväxtarbete)*
- *RUFS ger ledning i det regionala utvecklingsarbetet genom tydliga åtaganden*
- *RUFS utgör grunden för olika planer och insatser i regionen såsom: kommunernas planering, mellankommunal*

samordning, regionala strukturfondsprogram och statlig infrastrukturplanering

- RUFS fungerar som ett samlande paraply för operativa insatser, snarare än att ange åtgärder" (RUFS 2010, 2010, sid. 15).

RUFS samarbetet är ett exempel på regional planering i Sverige och är extra intressant för denna uppsats då den behandlar regional grönstrukturplanering. I RUFS 2010 betonar man den regionala grönstrukturens många funktioner; ekonomiska, sociala, ekologiska samt estetiska. Man menar att utmaningen ligger i att både bevara samt utveckla planeringsprinciperna *"en tät och upplevelserik stadsmiljö med parker och grönområden och en sammanhängande grönstruktur och tvärförbindelser i transportsystemet"* (RUFS 2010, 2010, sid. 147).

Även i Skåne regionen har en form av regionplanering tagit fart. Skillnaderna från Stockholms RUFS 2010 är stora då RUFS material är format av experter, konsulter och forskare samt att Stockholm är det enda länet med tillåtelse, efter en delegation från regeringen, att forma en regionplan.

I Skåne valde man att utveckla ett samarbete mellan de 33 kommunerna i Skåne samt myndigheter och organisationer, som kom att kallas; *Strategi för en grön struktur i Skåne* under åren 2000-2003. Det var det första dokumentet som togs fram mellan Region Skåne och Skånes 33 kommuner.

Arbetet har gått ut på att klargöra samverkan mellan de olika delarna av grönstrukturen. Det skånska regionala utvecklingsprogrammet presenterar mål och åtgärder för att skapa en gemensam syn kring regional utveckling, kommunal översiktsplanering och fysisk planering.

Syftet med den regionala skalan av grönstrukturen är att visa på de utvecklingsmöjligheter grönstrukturen har. Arbetet utgick från kommunernas översiktsplaner samt övrigt material som redovisats i ÖP. Region Skåne menar att det krävs en samverkan för planering och utveckling för att skapa kraftiga och hållbara fysiska strukturer när det kommer till bostäder, rekreation, arbetsplatser, infrastruktur och grönstruktur. Det menar att ett regionalt perspektiv på planeringen är nödvändigt (Region Skåne, 2011b).

”Syftet med Grönstruktur i Skåne - Strategier för en utvecklad grön struktur är inte att komma med restriktioner och förbud utan att visa på möjligheter för att skapa den bästa utvecklingen i Skåne. Målet är att rapporten ska fungera som en hjälp och stöd i kommunernas översiktliga planering” (Region Skåne, 2011a)

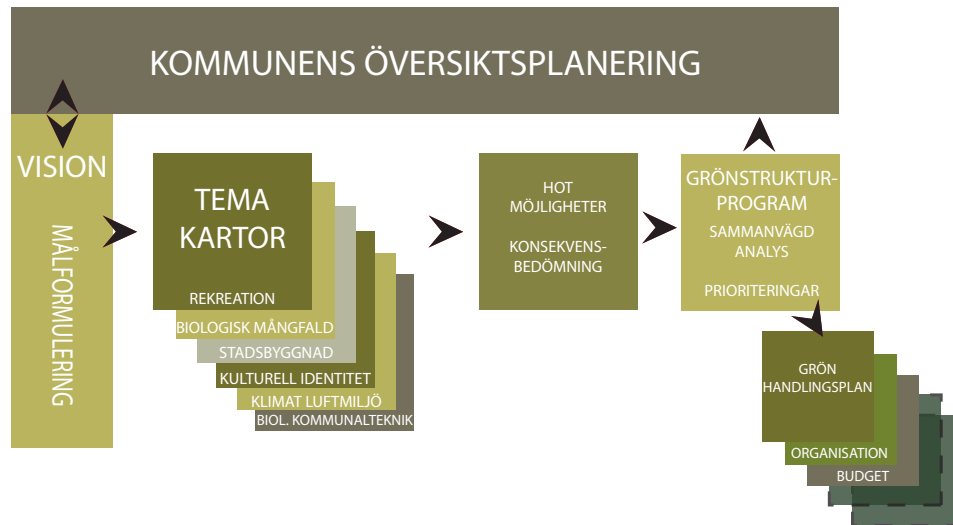
Den regionala tillväxtnämnden beslutade i december 2010 att en aktualisering av *Strategi för en grön struktur i Skåne* skulle ske. Problematiken eller utmaningen för Skåne ligger i det höga exploateringsstryck som regionen har. Skåne representerar en av Nordens högst tätbefolkade regioner som ständigt växer. Ny infrastruktur och bostäder ska samspela med god åkermark och gröna värden. Region Skåne trycker särskilt på att planeringen och förvaltningen av landskapet länge indelats i skilda sektorer som alla värnat om de egna intressena. De menar att detta sätt motverkar bra helhetslösningar samt komplicerar effektiva åtgärder. Att istället titta på sambandet och skapa bättre beslutsunderlag bör man arbeta för en sammanhängande grönstruktur som sträcker sig över kommungränserna (Region Skåne, 2011b).

Lokal nivå

Kommunal policy och planering

Huvudansvaret för mark- och vattenanvändningen har kommunerna (Regionplane- och trafikkontoret, 2008). Detta ansvar blir mer komplext i tätorter då det är fler intressensområde som måste avvägas på mindre ytor (Lundgren Alm *et al*, 2004). Kommunernas roll i grönstrukturplanering är att visa på gröna områden samt rekreationsområden som har ett värde för invånarnas dagliga miljö. Allt fler kommuner väljer att redovisa sina grönstrukturer i sina översiktsplaner för hela kommunen eller i fördjupningar (Regionplane- och trafikkontoret, 2008). Översiktsplanen är till för att skapa en kunskapskälla och fungera som styrinstrument i den kommunala planeringen. Grönstrukturprogrammen är ofta formade i syfte att utveckla den kommunala översiktsplanen då det är viktigt att grönstrukturplanerna integreras i kommunens planarbete. Detta leder till att grönstrukturplanerna blir föremål för politiska avvägningar och ställningstaganden samt ger möjligheten för medborgare att granska, komma med åsikter och synpunkter i tidigt skede i den kommunala beslutsprocessen (Boverket, 1994). Boverket (1994) gav ett förslag på hur kommunerna skulle kunna arbeta med grönstrukturprogrammet (Fig. 1). Varför kommuner väljer att framställa grönplaner och grönstrukturprogram är ofta av olika anledningar. En är att sammanställa kunskaper om stadens gröna områden samt att genom grönplaner och grönstrukturprogram visa på det grönas roll i staden och för dess invånare. Grönplanering motiveras ofta av dess mångfunktionalitet (Lundgren Alm *et al*, 2004). Ändå hade år 2009 bara 16 % av Sveriges kommuner ett grönstrukturprogram eller liknade dokument som var

kommunomfattande. Det visar på det stora behovet av fortsatt utveckling av kommunernas planeringsarbete (Jansson, 2012).

Figur 1. Boverket förslag till hur Sveriges kommuner skulle kunna arbeta med gröstrukturprogrammen. (Boverket, 1994, sid. 130)

Reflektioner

Från den internationella nivån ner till ditt närmaste grönområde känns stegen långa. Vem är det som egentligen bestämmer och avgör vad som ska ske med vår miljö, naturvård och gröstrukturplanering kan vara svårt att avgöra. Det är dock viktigt att vi känner till de influenser och påtryckningar som kommer från högre nivåer för att förstå kedjan ner till det egna grönområdet. Viktigt att påpeka är de förändringar som skett det senaste året med nya Plan- och bygglag samt att nu landskapskonventionen ratificerats. Detta kommer sannolikt betyda förändringar för den kommunala planeringen under de kommande åren. En fråga att ställa sig är även vad som nu sker med våra misslyckanden

inom miljömålen. Kan den nya Plan- och bygglagen stärka hoppet om att uppnå miljömålen inom gröstrukturplaneringen och kan det leda till att fler kommuner väljer att planera sin gröstruktur.

Den nya Plan- och bygglagen har hitintills inte visat på några större förändringar inom planeringsidan. Inga lagändringar eller nya paragrafer antyder om förstärkt stöd för gröstrukturen. Lagstiftningen om gröstruktur och grönområden kvarstår från föregående upplaga av Plan- och bygglagen. I frågor om exploatering och förtätningen menar Boverket att om kommunerna kan motivera sina avvägningar och endast ett lokalt intresse finns för ytan är det svårt att sätta sig emot från Boverkets och Länsstyrelsens sida.

Däremot belyses Miljömålen tydligare i den nya Plan- och bygglagen. Grönstruktur och grönområden stärks genom lagstiftningen av tätortsnära natur och levande skogar. Landskapskonventionen kan ha en tydligare effekt på kommunernas grönplanering då den behandlar vardagslandskapet, både stad och land samt dess mellanrum. Krav på nya kunskaper om landskapet genom landskapskaraktärisering kan leda till nya planeringunderlag som på sikt kan vara ett bra stöd för gröstrukturplanering (Åkerlund, U., pers. medd., 2012).

GRÖNSTRUKTURENS *Roll*

Grönstrukturen i den kommunala verksamheten behandlar främst grönområden och grönytor, det vill säga parker, trädgårdar, kyrkogårdar, kolonilottsområden, vildvuxen natur, rekreationsområden och gröna stråk. Dessa karaktärer av grönstrukturområden innehar olika typer av roller eller funktioner som ofta delas upp under 6 rubriker;

1. För människors rekreation, vardagsfritid och hälsa
2. För bevarande av den biologiska mångfalden
3. Som stadsbyggnadselement
4. För den kulturella identiteten
5. För stadens hälsa: klimatförändringar, luftrening, stofffilter och bullerdämpare
6. För biologiska lösningar på kommunaltekniska frågor (Boverket, 1992), (Lundgren Alm, 1997).

Dessa 6 funktioner sammanfattas ofta under de tre huvudämnen socialt, kulturellt samt ekologiska markfunktioner (Bucht & Persson, 1994).

Grönt i städer och tätorter är viktigt för de människor som bor och lever i dessa typer av områden. Detta är något som länge hävdats från den kommunala parkplanering och inte förrän under de senaste åren har detta styrkts från forskningens sida (Lövré, 2003). Det var alltså kommunerna som först betonade vikten av grönområdena i städerna och den vetenskapliga sidan som följde efter. Intresset och behovet av exploatering ökar stort hos kommunerna (Lövré, 2003) och under de senaste femtio åren har stora förändringar skett inom stadslandskapet.

Omfattande ytor har tagits i anspråk för nya bostadsområden, infrastruktur samt externa handels- och verksamhetsområden. Denna utveckling har lett till en sönderdelning av staden och som effekt av detta har betydande arealer av obebyggd och odifferentierade mellanrum uppstått, fragmentiserats och tagits i anspråk för diverse ändamål. Av dessa utspridda och fragmentiserade arealer består idag många av våra grönområden, vilket gör det extra väsentligt att nu betrakta grönstruktur som en viktig del av helheten i den hållbara stadsutvecklingen (Lundgren Alm, 2001). Så från att kommunerna förespråkade grönt, till att vetenskapen bevisade fakta, ökade exploateringen inom kommunerna. Nya strategier behövdes som förespråkar grönt i städerna och tätorterna, därav grönstrukturprogramen.

Det finns ett tydligt behov av grönstruktur i våra städer samt närliggande områden runt städerna. Det kan även motiveras i tre olika termer av funktionsaspekter med huvudtemana kulturellt, ekologiskt samt sociala funktioner. Dessa huvudteman beskrivs i en blandad version av de tre olika perspektiven vetenskapligt, policy samt professionellt.

Kulturella funktioner

Det är inte bara skogs- och odlingslandskapets bevarande av biologisk mångfald och variationsrikedom som kulturmiljövården fokuserar på. Även bevarandet är viktigt för en god stadsmiljö. En god livsmiljö är där kulturhistoriska och estetiska egenskaper knyts samman i parker, trädgårdar, kyrkogårdar samt diverse andra gröna områden i våra städer och

tätorter (Bucht & Persson, 1994). I det större sammanhanget handlar det även om att skapa eller bevara en identitet som då bidrar till människors välbefinnande. Våra kulturlandskap skapar lokala kulturer och bör ses som en grundläggande beståndsdel i det europeiska natur- och kulturarvet (Riksankvarieämbetet, Landskapskonventionen, 2012). På den kommunala nivån i grönstrukturprogramen diskuteras även de kulturella aspekterna i bevarande av olika kulturhistoriska element som går att finna i olika skeden i stadens utveckling och som bidrar till lokal identitet. Dessa typer av miljöer ses ofta som landmärken i städerna (Örebro, 2006; Eskilstuna, 2006). Man menar att kulturlandskapets karaktär i städerna skall ses som ett kulturarv som på så sätt reflekterar regionens individualitet (Eskilstuna, 2006). Även nutidens kulturscen med musik, konst och teater kan inräknas i kulturlandskapet och är därmed viktig för stadens karaktär (Örebro, 2006).

Ekologiska funktioner

Ur ekologisk synpunkt finns det flera viktiga aspekter på grönstrukturens betydelse. Främst är det den biologiska mångfalden som hanteras. Staden hade länge setts som "onaturlig" och har inte legat i fokus i frågor om naturvård. Förändringar har ändå skett de senaste femton åren och från att man försökt bevara arter och habitat från människan försöker man nu istället att integrera naturskydd som en komponent i hållbar stadutveckling (Erixon & Ståhle, 2008). De ekologiska aspekterna har fått en större uppmärksamhet vilket kan ha en anknytning till det växande internationella miljöengagemang som Rios miljö- och utvecklingskonferens år 1992 bidrog med. Då undertecknades konventionen om biologisk mångfald av FN:s medlemsstater (Lundgren Alm *et al*, 2004).

De globala målformuleringar för bevarande av biologisk mångfald inriktar sig på mångfald av arter med en genetisk variation inom arterna, samt olika ekosystem och biotoper som finns på jorden (UN, 2002).

Det var först efter Boverkets utredningsuppdrag som frågor om den biologiska mångfalden i Sverige hamnade på dagordningen för stadsplanering (Lundgren Alm *et al*, 2004). Naturvårdsverkets utredning om biologisk mångfald och grönområden i städer, visade att den biologiska mångfalden ofta fick ge rum för avvägningar mot andra intressen. De menade att allt för ofta anses grönområden som reservmark för exploatering och fann att det borde krävas fastlagda planer för storstadsregionens grönstruktur (Naturvårdsverket, 1992). De viktigaste aspekterna för biologisk mångfald i tätorter är att skapa ett rikt växt- och djurliv samt en stor variation mellan olika biotoper för att utveckla människors vardagsupplevelser. En välfungerande grönstruktur kan ses som en indikator samt som grundförutsättningar för biologisk mångfald i tätorter (Bucht & Persson, 1994).

Även städernas klimat påverkas till stor del av våra grönstrukturer och framförallt den vegetation som finns i strukturerna har en viktig inverkan. Träd har en inverkan på städernas vinddämpning vilket gör stor skillnad i bebyggda områden där byggnaderna förstärker snarare än dämpar vinden. Vegetation i städer ger även skugga som skyddar varma dagar, höjer luftfuktigheten och utjämnar temperaturen (Bucht & Persson, 1994). Temperaturen kan skilja med flera grader mellan stad och landsbygd på grund av de värmeöar som skapas ovanför städer. Värmeöarna skapas på grund av de hårdgjorda ytorna i staden som absorberar värme bättre samt reflekterar den till andra hårdgjorda ytor omkring i högre grad än vad gröna vegetationsklädda ytor gör (Hough, 1995); (Lundgren Alm *et al*, 2007). Även luftkvaliten förbättras

med en väl utvecklad grönstruktur som tar upp stoft och damm samt minskar dess spridning (Bucht & Persson, 1994).

Sociala funktioner

Diverse olika grönstrukturer i en bostadsnära miljö bidrar både till rumsliga och sociala integrationer samt sammanhållning i såväl den fysiska miljön som människor emellan. En del ser dock på grönområden som något som separerar människor och bebyggelse och skulle på så sätt bli sociala och rumsliga barriärer. Grönstrukturen handlar till stor del om att finna ett sammanhang som kan göra det lättare att orientera sig i staden samt finna en stadsidentitet. Gröna områden kan bidra till en stimulerande miljö för möten samt leder till bättre förflyttningar till fots eller cykel. Grönstrukturer i staden är ofta inte präglade av näringsliv eller handel vilket leder till att många olika typer av människor i olika åldrar, olika typer av inkomst samt olika etnicitet söker sig till dessa grönstrukturer för aktivitet, lek och rekreation (Boverket, 2007). Naturligtvis har närheten till grönområden stor påverkan på vår psykiska och fysiska hälsa som ger oss en viktig kontakt och förståelse för naturens kretslopp (Bucht & Persson). Stadsgrönskan bör ses som en gemensam resurs som kan användas för att öka livskvaliten i staden (Lindholm, 1999a).

Hälsa

En funktion som under senare år har kommit att framträda mer är hälsofunktionen. Tidigare har hälsa ingått under den sociala funktionen vilket resulterat i att rekreationsfunktionen har fått ett större utrymme medan hälsa nätt och jämnt nämnts i kommunala dokument (Lundgren Alm *et al*, 2004). Forskning som stött denna särskiljning är bland andra Patrik Grahns forskning, som bland annat bekräftat hypotesen att naturen ger människan lugn, ro, avspänning samt förutsättningar för

bättre tillfriskning. Den takten som den sociala, tekniska samt ekonomiska utvecklingen bidragit med ger en påverkan på människans välbefinnande och hälsa. Välfärds- och livsstilssjukdomar som fetma, hjärt- och kärlsjukdomar, diabetes samt psykiska besvär är vår tids moderna sjukdomar. Grahn menar att vi vet hur vi kan främja folkhälsan och motverka de moderna sjukdomarna genom att människor väljer att ändra sin livsstil med kost- och motionsvanor, val av påfrestningar samt vilka droger människor använder. En av de viktigaste livsstilsfrågor är hur vi väljer att leva; tätt eller utspritt, utan naturkontakt eller med naturkontakt, tillgång till ren natur eller utstängd från den? Studier utförda av Grahn och Ulrika Stigsdotter har visat att stressnivån hos människor är relaterad till den tid man spenderar i naturen, helt oberoende av individens sociala och ekonomiska villkor (Grahn & Ottosson, 2010).

”Det går inte att rycka upp en planta ideligen, ge den en trängre kruka med sämre jord och spara in på näring och vatten. Då växer den inte. Det gör inte en människa heller.”

(Grahn & Ottosson, 2010, sid. 22)

Detta avsnitt behandlar själva begreppet Grönstruktur. De fördelar samt nackdelar begreppet renderar och hur man valt i de tre olika perspektiven *vetenskapligt*, *professionellt* samt *policy* att behandla detta. Även begreppets uppkomst samt bakomliggande faktorer beskrivs.

Begreppet grönstruktur och dess uppkomst

Begreppet grönstruktur introducerades i svenska sammanhang officiellt i ett uppdrag till Boverket som behandlade storstädernas miljö år 1992 (Regionplane- och trafikkontoret, 2008). Begreppet skapades för att "matcha" koncepten av bebyggelsestruktur och infrastruktur (Lindholm, 1999b). Men redan under tidigt 1900-tal då Sverige nåddes av den industrialiseringsvåg som bredd ut sig över Europa, om än i mindre utsträckning i Sverige, planerades den första stadsplanelagstiftningen år 1907. Det var då frågan om naturen uppmärksammades som ett viktigt element i stadsbyggandet (Lundgren Alm, 1996). Främst uppmärksammades de gröna områdenas sociala och hälsomässiga aspekter vilket i fortsättningen gav upphov till begrepp som friarealer. Grönskans ekologiska funktioner nådde ett större fokus under 1990-talet och eftersom dessa inte kunde placeras i administrativa enheter uppkom ett behov av ett begrepp som även kunde inkludera dessa funktioner. Som ett svar på denna problematik kan uppkomsten av grönstruktur som begrepp tillkommit (Lundgren Alm, 2001). Lövré (2003) menar att den tendens som infann sig om mindre totalarealer med mindre områden och grönska i fragment, kunde ses som ett hot mot de gröna arealerna i tätorter

och städer. Detta faktum kan ha varit en bidragande faktor till införandet av begreppet grönstruktur i planeringen.

Nästan hundra år efter stadsplanelagstiftningen myntades begreppet grönstruktur och sedan dess har kunskapen och förståelsen för dess betydelse varierat inom det vetenskapliga-, professionella- och policyperspektiven. Kunskaper eller okunskaper både skiljer sig samt förenas i de olika perspektiven kring begreppet grönstruktur. Ett försök att dissekera de tre perspektiven för att synliggöra de olika premisserna kan ses som orimligt då de stundom vävs samman, samt att de tillhör ett överensstämmande ursprung. Dock används det komplexa begreppet grönstruktur i både forskning och i praktiken olika och i vissa fall motsägelsefullt (Ståhle, 2005). Begreppet tydliggör otvivelaktigt skillnader som bör bejakas. För att på bästa sätt särskilja de olika perspektiven är valet av litteratur väl medvetet till de olika områdena. Till det vetenskapliga perspektivet baseras texten på vetenskapliga- och populärvetenskapliga artiklar samt doktorsavhandlingar. Policyperspektivet grundas på Boverkets rapporter och skrifter, Landskapskonventionen, Plan- och bygglagens samt Agenda 21. Den professionella sidan representeras av kommuners grönplaner samt grönstrukturplaner/program.

Vetenskapligt perspektiv på begreppet grönstruktur

Från det vetenskapliga perspektivet finner vi en djupare förståelse runt själva begreppet grönstruktur och dess uppbyggnad. Enkelt uttryckt kan begreppet grönstruktur stå för allt de betydelsefulla som grönskan, marken och vattnet står för i tätorterna. Betydelsen och dess funktion sammanfattas här i det ekologiska, sociala och kulturella aspekter (Bucht & Persson, 1994). Lövré (2003) skriver i sin avhandling *”grönstruktur – strukturella egenskaper hos faktorer bakom konfigurationen och fördelningen av gröna områden och koncept i ett stadsområde. Morfologiskt betingat begrepp”* (Lövré, 2003, sid. 16). Grönstrukturen består alltså av ett sammanhang och relationer mellan utsedda gröna objekt och områden. Grönstrukturen ska inte ses som ett objekt som består av mindre eller mer sammanlänkande delar. Valet av de ord som detta begrepp innefattar, grön samt struktur, har även de en påverkan på hur begreppet uppfattas och tolkas. Ordet struktur ses som en bidragande faktor till begreppets möjligheter samtidigt som oklarheter uppkommer i planeringssammanhang (Lövré, 2003). Ordet kan uppfattas som komplicerat när man i sammanhanget behandlar gröna områden som är så olikartade i sin form och består av arealer i olika storlekar (Lundgren Alm, 2001). Enligt Gunilla Lindholm (1999a) innebär struktur det sätt på vilket delar bildar en helhet. Att veta vad man har och var, ger kunskapen till att spara det värdefulla och viktiga samt veta vad man kan göra sig av med. Att strukturera innebär å andra sidan, att sammanfoga och i detta speciella syfte att sammanfoga betydelsefulla samt värdefulla delar till en helhet. Dock finns det delar som är ostrukturerade, som ännu inte identifierats eller värderats (Lindholm, 1999a) vilket då möjligen lämnas utanför begreppet grönstruktur.

“A structure needs to exist as a thought before you can build it. When it is built, a pattern is evident, but this is not the only possible pattern that can emerge from a thought process” (Lindholm, 1999b).

Lynch (1981) menade att struktur i förhållande till den lilla platsens skala handlar om hur delar hänger ihop. I ett större sammanhang avser struktur känslan av orienterbarhet, när man vet var man är i tid och rum samt hur platsen man befinner sig på länkas ihop med andra platser.

Fler begränsningar konstateras även i den gröna delen av begreppet. Ordet grönt associeras ofta till natur och vegetation, vilket enligt Ståhle (2005) väsentligt begränsar grönstrukturbegreppet då det eliminerar obebyggd mark som inte är grön, till exempel lekplatser, skolgårdar samt impediment.

Sammanfattning vetenskapligt perspektiv

Den vetenskapliga sidan har representerats av den forskning där man behandlat grönstrukturbegreppets betydelse. Flertalet andra forskningsprojekt som uppkommer senare i arbetet, finns, men har ej djupgående gått in på begreppets betydelse. Det vetenskapliga perspektivet framhåller problematiken med begreppet grönstruktur. Begreppet fångar delvis ämnesområdet samtidigt som andra delområden blir exkluderade inom begreppets uppbyggnad. Problematiken utgörs i kunskapen om själva begreppet. Att inte förestå hela lärdomen samt problematiken i begreppet gör att det förlorar sitt värde och blir ett begrepp med en mindre betydelse. Detta kan möjligen försvåra kunskapsöverförande från vetenskap till den professionella sidan då man helt enkelt inte uppfattar begreppet på samma sätt. Boverket myntade begreppet 1992, men frågan är om den

vetenskapliga sidan möjligtvis hade valt ett annat uttryck idag eller möjligtvis delat upp begreppet i underbegrepp, för att på så sätt ge begreppen dess rätta betydelse. Problematiken eller värdet av begreppet grönstruktur, är att grönstruktur börjar bli ett rotat begrepp och kanske är det bara kunskapen om själva begreppet som saknas. Skulle detta tillföras i en bredare utsträckning skulle om möjligt betydelsen stärkas. Att förstå grönstrukturbegreppets innebörd enbart utefter begreppets ordbyggnad kan ses som omöjligt. En djupare kunskap och förståelse behövs för att begripa hela begreppets innebörd.

Policiperspektiv på begreppet grönstruktur

Policiperspektivet är inhämtat från bland andra Boverkets rapporter, Landskapskonventionen, Plan- och bygglagen samt Agenda 21. Då ofta ett starkt samarbete ligger mellan vetenskap och denna typ av publikationer riktar sig ändå dessa typer av texter till en mer professionell nivå. Följer föregående diskuterad vetenskaplig problematik med in i dessa publikationer eller finns det en annan synvinkel på grönstrukturbegreppet?

År 1994, två år efter att begreppet myntades av Boverket publicerade Movium ett utdrag från PBL-utredningen 1994, Grönstruktur i städer och förorter skrivet av Eivor Bucht och Bengt Persson. Utdraget kommer från ett av de delbetänkanden som representerade utredningen av Plan- och bygglagen 1992-11-26. I inledningen av Grönstruktur i städer och förorter skriven av Sten Göransson, ansvarig utgivare, står det beskrivet *”Begreppet grönstruktur ges här en definition och innebörd som är tillämplig i planeringssammanhang. Sammanställningen av grönstrukturens olika funktioner ger en god beskrivning av kunskapsfronten inom detta ämne”* (Bucht & Persson, 1994).

Utredningen som gjordes av Eivor Bucht, Professor Landskapsarkitekt, AgrD och Bengt Persson, Professor, Landskapsarkitekt, hade fått uppdraget att studera behovet av, samt förutsättningarna för att säkerställa samt skydda grönområden och parker. Motivet till utredningen var det hot av tätortsutveckling och expanderings av infrastruktur som då tog anspråk på gröna områden och annan obebyggd mark (Bucht & Persson, 1994). Bucht och Persson klargör i sin utredning att denna typ av mark har en rad olika funktioner för livet i tätorterna som biologisk mångfald, förbättrad miljösituation, förbättrad luftkvalitet, dagvattenhantering, kulturhistoriskt värde, identitet och karaktär, rekreation och friluftsliv, upplevelser, förståelsen för naturen samt hälsoaspekten. Dessa olika funktioner fördelades därefter i tre betydelser; ekologiska, kulturella samt sociala betydelser som beskrivs i föregående kapitel. Bucht och Persson menade att begreppsbyggnaden för detta system av grönska var utvecklad. Att termerna grönområden och park, var begränsade till större områden och specifik till områden som ansvarades av kommunerna. De föreslog *grönstruktur* som samlingsbegrepp (Bucht & Persson, 1994).

Boverket som är en förvaltningsmyndighet för frågor rörande byggd miljö, mark- och vattenanvändning samt fysisk planering beskriver grönstruktur på sin hemsida enligt följande citat *”Grönområdena i städer och tätorter hänger samman, och bildar en helhet – en grön struktur – oberoende av vem som äger eller förvaltar marken. Allt från den välansade parken eller trädgården till den vilda naturen innefattas i det som i planeringssammanhang kallas grönstruktur”* (Boverket, 2011).

Sammanfattning Polycyperspektivet

Ett återkommande ord när grönstrukturbegreppet diskuteras är *sammanhängande*. Det ger uttryck för en förståelse av att det gröna har en sammanhängande struktur fysiskt, vilket enligt det vetenskapliga perspektivet inte är syftet. Enligt Lindholm slarvas det allt som ofta med begreppet grönstruktur. Lindholm menar att när man pratar och skriver om begreppet grönstruktur menar man på det sättet grönskan i en stad hänger samman som en helhet, men att detta inte ska förstås som om grönskan hänger samman rent fysiskt. Grönstruktur menas sammanhängande i sin betydande helhet, som då har en större betydelse än de enskilda delarnas betydelse (Lindholm, pers. medd. 2012). Studerar man högre instanser som berör den fysiska planeringen och därmed grönstrukturplanering så som Plan- och bygglagen, Landskapskonventionen samt Agenda 21 för att nämna några, används ej begreppet grönstruktur utan man talar istället om landskap, miljö, parker eller grönområden. En andledning till detta kan vara att grönstrukturbegreppet inte används på samma sätt i övriga Europeiska länder som i Sverige utan man väljer istället att specificera eller bredda begreppen för att belysa diskuterade ämnen.

Professionellt perspektiv på begreppet grönstruktur

Det professionella perspektivet på begreppet grönstruktur är inhämtat från sex kommuners grönstrukturprogram. Anmärkningsvärt i dessa program är att själva begreppet inte diskuteras djupgående utan nästan uteslutande använder man begreppet utan att närmare förklara dess betydelse. I några av dokumenten är en inledande förklaring till vad grönstruktur är. 23 % av Sveriges kommuner hade 2011 ett grönstrukturprogram

som var kommunomfattande (Miljömål, 2011). Grönstrukturprogram ses ofta som vägledande men inte juridiskt bindande. Programmens syfte är ofta att skapa ett gemensamt kunskapsunderlag och idébank för hur man ska hantera kommunernas grönstruktur i olika planeringsprojekt samt att på bästa sätt väga samman grönstrukturens värden med övriga intressen.

Eftersom själva begreppet inte förklaras i dokumenten tittar vi istället närmare på förklaringarna/syftet med grönstruktur som ges, för att på så sätt uppfatta det professionella perspektivet. Ett axplock av urklipp från grönstrukturprogrammen följer nedan.

Grönstruktur enligt 6 kommuner;

Eskilstuna

"Grönstrukturen är det nätverk av gröna områden som tillsammans med bebyggelse- och infra-struktur bygger upp en stad. Den omfattar i princip alla markområden där växtlighet är möjlig – d v s parker, trädgårdar, kyrkogårdar, naturmark, gräsremsor längs vägar, alléer, betesmarker, våtmarker o s v." (Eskilstuna, 2006, sid. 5)

Arboga

"Grönstruktur är ett samlat begrepp för alla gröna områden av olika karaktär och funktion... Grönstrukturen omfattar mark som inte är bebyggd dvs. landskapet utanför staden och alla grönytor i stad och tätort." (Arboga, 2009, sid. 5)

Växjö

”Detta grönstrukturprogram omfattar Växjö stad med närmaste omland. Det ska bidra till en gemensam syn hos alla berörda förvaltningar och vara ett gemensamt arbetsunderlag och stöd att använda vid stadsplaneringen och i förvaltningen av stadens grönytor.” (Växjö, 2006, sid. 1)

Örebro

”Stadens grönstruktur är all inte hårdgjord yta och omfattar parker och andra grönområden inklusive yt- och grundvatten. Grönstrukturen bör vidare vara planerad enligt en överordnad strategi, dvs. man ska kunna finna ett system i strukturen. Grönområdena bildar alltså en infrastruktur analogt med andra förekommande strukturer i staden. En sådan infrastruktur innebär att parker och andra grönområden hänger samman och gör det möjligt för stadens invånare, men även växter och djur, att röra sig mellan grönområdena utan att stöta på svårpasserade barriärer.” (Örebro, 2006, sid. 12)

Västerås

”MÅL FÖR GRÖNSTRUKTUREN - Västerås skall erbjuda ett rikt växt- och djurliv och en varaktigt frisk, livskraftig och attraktiv miljö för invånarna, parker och grönområden ska säkerställas för att tillgodose västeråsarnas behov av rekreation och friluftsliv, där grönområdena fungerar som offentliga mötesplatser och där barn kan leka i en stimulerande miljö grönområden och vatten som bidrar till stadens identitet och karaktär eller är bärare av kulturhistoriska värden ska

säkerställas och vidareutvecklas grönskan och vattnet skall vidareutvecklas till sammanhängande stråk för rekreation och som spridningsvägar för växt- och djurliv kopplat till Mälaren och omgivande landskap.” (Västerås, 2004, sid. 11)

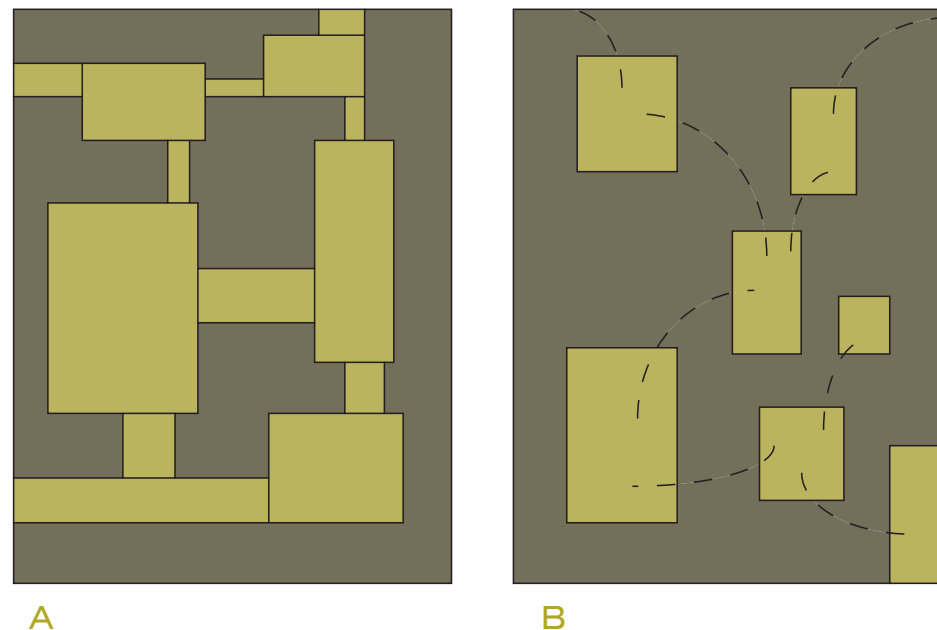
Ystad

”Grönstrukturprogrammet omfattar Ystad tätort, där grönstrukturen beskrivs och analyseras. Programmet behandlar mark som kommunen äger och förvaltar, såsom parker av olika slag, rekreationsområden samt gröna stråk som trädalléer och gång- och cykelleder. Men stadens gröna struktur omfattar också till exempel privata trädgårdar, kyrkogårdar och koloniområden. Flygfotot över Ystad (s. 43) ger en uppfattning om stadens faktiska grönstruktur, det vill säga alla gröna områden och stråk i staden. De gröna kvalitéerna i staden existerar oberoende av gränsdragningar och ägoförhållanden.” (Ystad, 2008, sid. 5)

Sammanfattning professionellt perspektiv

Gemensamt för alla grönstrukturprogrammen ovan är att alla relaterar grönstruktur till grönområden eller grönytor. Som om grönstruktur vore en synonym för grönområde. Detta leder till att det ytor som kommunerna hanterar i sina grönstrukturprogram uteslutande är grönområden. Ytor som då inte är grönområden men skulle höra till grönstrukturen faller utanför, som lekplatser, skolgårdar, torg, idrottsplatser, impediment och obebyggd mark. Dessa områden/strukturer som inte är gröna, platser som kan ha en stor betydelse för socialt kontaktskapande och rekreation (Lundgren Alm et al, 2004). Eskilstunas förklaring till sin grönstruktur *”alla markområden där växtlighet är möjlig”* (Eskilstuna, 2006, sid. 5) utesluter

tydligt övriga områden som skulle kunna ha en väsentlig plats i grönstrukturen. Örebro är den enda kommun som tar upp grönstrukturens undre skikt, dvs yt- och grundvattenfunktioner medan övriga grönstrukturprogram alla analyserar ovan mark. Ett annan tydlig formulering i kommunernas grönstrukturprogram är den sammanhängande faktorn som flera av kommunerna tar upp i sina beskrivningar. Västerås skriver *"sammanhängande stråk för rekreation och som spridningsvägar för växt- och djurliv"* (Västerås, 2004, sid. 11) medan Örebro har samma uppfattning med ordvalen *"parker och andra grönområden hänger samman och gör det möjligt för stadens invånare, men även växter och djur, att röra sig mellan grönområdena utan att stöta på svårpasserade barriärer"* (Örebro, 2006, sid. 12). Tydligt är att kommunerna tolkar begreppet grönstruktur rakt av från uppbyggnaden av begreppet och de två orden grön samt struktur. Vilket leder till att man uteslutande behandlar gröna områden som skall uppnå en struktur som i dessa fall hänvisas som en fysiskt sammanhållande karaktär, se figur 2.

Figur: 2. (A) Vanlig uppfattning om Grönstruktur i det professionella perspektivet – som en sammanhängande fysisk struktur. (B) Enligt det vetenskapliga perspektivet innebär att ha struktur ordning och reda. Att veta vad man har och var, ger kunskapen till att spara det värdefulla och viktiga samt veta vad man kan göra sig av med. Illustration: G. Arvidsson

Sammanfattningperspektiv på begreppet grönstruktur

Begreppet grönstruktur uppkom och formulerades med anledning av att man behövde ett samlingsbegrepp för de olika markfunktioner som finns inom de tre huvudområdena socialt, kulturellt samt ekologi. Den vetenskapliga sidan finner brister med begreppets uppbyggnad och menar att den leder till förvirring inom den fysiska planeringen hos kommuner. Lindholm (1999b) skriver *"It seems that there is no level of understanding of "green structure" that corresponds to a physical level in the urban environment. Either it is too small or too wide, or refers to non-structural feature."* (Lindholm, 1999b, sid. 6).

Polycyperspektivet använder sig inte i lika stor utsträckning utav begreppet utan väljer att specificera eller bredda ordvalen i sina dokument. Boverket som hör till polycyperspektivet använder sig av begreppet med goda beskrivningar men tydliggör inte begreppets brister. Boverket skulle kunna ses som den ledande informatören ner till kommunerna och kanske är det där det brister i kunskapsöverföringen om exakt vad begreppet består i och vad som skall ingå. För tydligt är det att i kommunernas grönstrukturprogram uteslutande är grönområden man avser, vilket då i sin tur gör att områden som faller inom markfunktionerna socialt, kulturellt samt ekologi försvinner i den fysiska planeringen inom kommunerna. Det positivt med grönstrukturbegreppet är att det infört diskussionen av gröna arealer i kommunernas dagordning. Men för att stödja en ökad integrering av grönstrukturen i stadsplaneringen tycks det finnas ett ökat behov av konkreta förklaringar av begreppet. Både vad gäller skala och funktion (Lundgren Alm, 2001).

Författarens perspektiv på begreppet grönstruktur

För att inte förvillas av den uppsjö av olika syn samt perspektiv på begreppet grönstrukturens betydelse väljer författaren att precisera sin uppfattning på begreppet grönstruktur då denna uppfattning är vad som ligger till grund för följande diskussioner och resonemang i följande fallstudier. Författarens perspektiv ligger till grund för den litteraturstudie som redovisats ovan omformulerat efter egen uppfattning;

Grönstruktur är de delar av ett stadslandskap/landskap vars mark har en genomsläpplig funktion, både byggd samt obebyggd mark, vilken har en väsentlig betydelse för de ekologiska funktionerna. Grönstrukturen omfattar grönskan, vattnet samt marken. Karaktärerna kan stå för diverse stadsbyggnadselement men viktigt att påpeka är mellanrummen, de icke definierade rummen som kan tas i anspråk. Grönstruktur syftar på ett sammanhang eller relationer mellan olika valda gröna områden. Sammanhanget ger grönstrukturen en större betydelse än om de olika områdena behandlats var för sig. Grönstruktur kan ses som en struktur av processer för att skapa en bättre förståelse för grönstrukturens status i planeringssammanhang.

Begrepp som berör Grönstrukturbegreppet

Begrepp som ofta omnämns i samma sammanhang som grönstrukturbegreppet är grönområden, grönvägar samt grön infrastruktur. Dessa begrepp har dock en helt annan betydelse. För att helt klargöra skillnaden mellan grönstruktur, grön infrastruktur, grönvägar samt grönområde följer här en kort redogörelse.

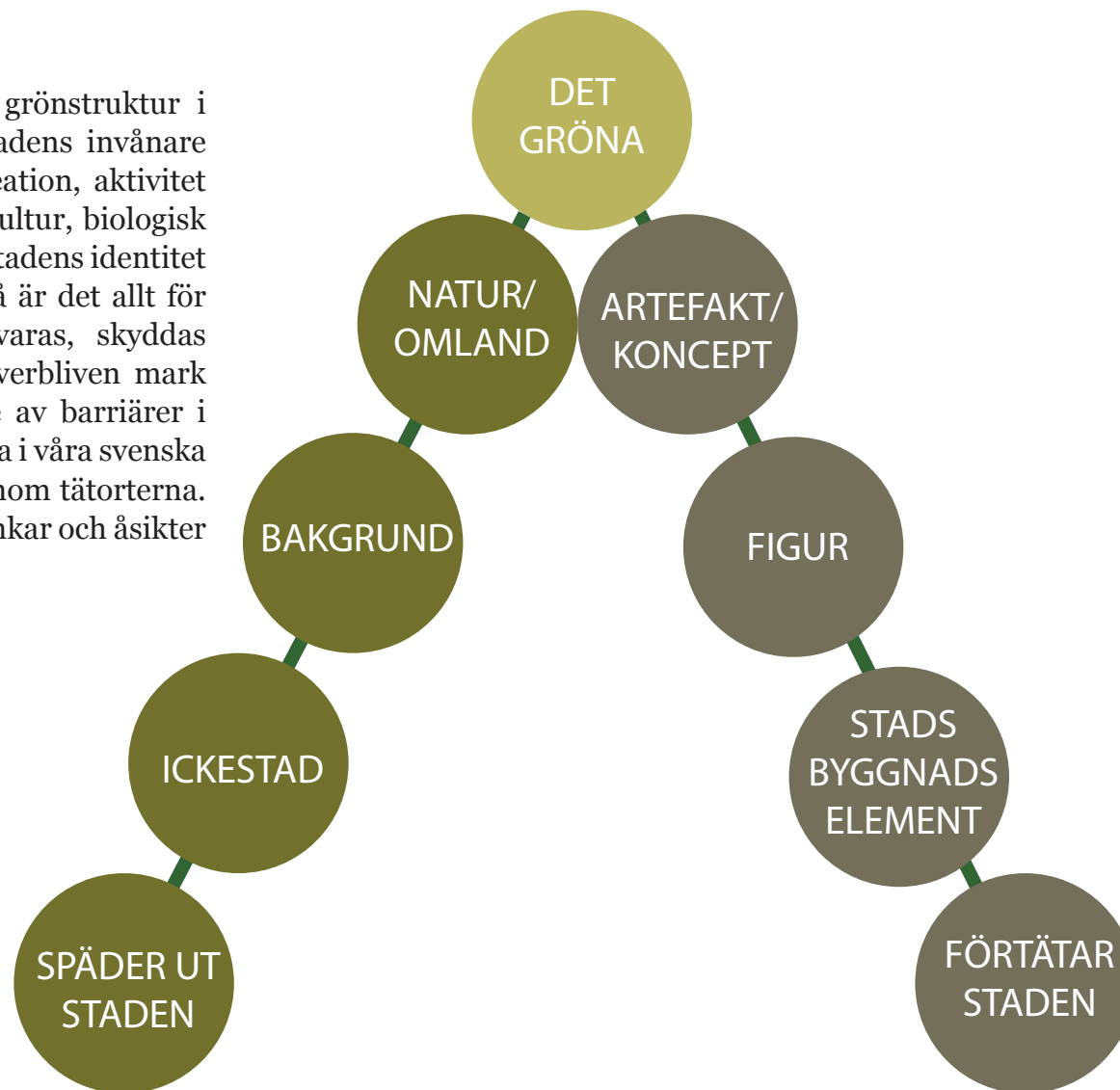
Gröninfrastruktur – beskriver ofta de ekologiska strukturerna i landskapet som omfattar olika naturtyper och strukturer som med sitt geografiska läge tryggar arter och naturtypers överlevnad. Den gröna infrastrukturen gör det möjligt för ekosystemen och landskapet att producera ekosystemtjänster (Naturvårdsverket, 2011).

Grönområden – är ett begrepp som ofta används som benämning för offentliga parker som ligger belägna i tätbebyggda områden (Region Skåne, 2011b). Dessa är ofta begränsade till större områden där kommunerna har ansvaret (Bucht & Persson, 1994).

Grönvägar (Greenways) – är ett begrepp som används mycket i den amerikanska litteraturen. Grönvägar används för att strukturera öppna urbana platser. Genom gröna inslag som vegetation knyter samman olika delar i stadsrummet till en fysisk helhet (Lindholm, 1999b). Grönvägar brukar beskrivas med samma funktioner som grönstrukturen (ekologisk, social och rekreation) men skiljer sig i den strukturerande betydelsen (Smith & Hellmund, 1993).

Dagens *grönstrukturplanering*

Mängder av forskning visar på fördelar med grönstruktur i våra städer. Den gröna strukturen påverkar stadens invånare på ett flertal positiva sätt med god hälsa, rekreation, aktivitet och utbildning. Den påverkar våra städer med kultur, biologisk mångfald och ekonomiska fördelar. Den stärker stadens identitet och bidrar med diverse ekosystemtjänster. Ändå är det allt för ofta som stadens grönstrukturer måste försvaras, skyddas och rättfärdigas. Synen på grönstruktur som överbliven mark i väntan på exploateringen eller som skapande av barriärer i stadslandskapet är vanliga åsikter. Grönområdena i våra svenska städer minskar till följd av iveren att exploatera inom tätorterna. Lövrie (2003) illustrerade en figur (fig. 3) runt tankar och åsikter om *det gröna*;

Figur 3. Figur runt tankarna om *det gröna* (Lövré, 2003, sid. 41).

Hållbar stadsutveckling är ett begrepp som länge varit i fokus i konventioner, lagar och agendor och är antagen av en majoritet inom världens nationer. Sedan år 1996 har begreppet hållbar stadsutveckling ingått i den svenska regeringsförklaringen. Begreppet är en politisk vision för att hantera de globala utvecklingsproblemen som miljöförstöring, resursfördelning och fattigdom. Inom stadsplaneringen handlar hållbar stadsutveckling om att omsätta denna vision i komplexa omställningsprocesser som både är social och fysisk. Stadslandskapet ska planeras, gestaltas och förvaltas för att skapa goda förutsättningar för stadskulturer och stadsliv (Lundgren Alm *et al*, 2004). Förtätning är ett av de medel som eftersträvas för en hållbar stadsutveckling. Åsikterna skiljer sig åt när diskussionen om den *täta och kompakta staden* står mot den *glesa och gröna staden*. Den täta stadens fördelar förespråkar syftet att minimera behovet av transporter och resande vilket i sin tur leder till en minskning av energianvändning och koldioxidutsläpp. Emellertid är det sällan enbart närheten som styr våra val av var vi vill arbeta, göra våra inköp eller utföra fritidsaktiviteter. Valfrihet och nutidens stora utbud gör att våra val ofta är överordnade (Broms Wessel *et al*, 2005). Konflikten går även att återfinna i Miljökvalitetsmålen i delmålet God bebyggd miljö, som diskuterats i föregående kapitel. Wallin (2002) menar att delmålen i God bebyggd miljö inte är rangordnade i förhållande till varandra.

”Då delmål ibland kan komma i konflikt med varandra utgör de oprecisa riktlinjerna för hur avvägningar ska göras en svårighet som måste hanteras från situation till situation. Ett exempel på konflikt mellan delmål rör målet att dels bevara grönområden i stadsmiljön och dels sträva efter energieffektivisering genom att lokalisera ny bebyggelse till grönområden (förtätning)

och skapa större underlag för kollektivtrafik. Det finns därför anledning att söka ökad kunskap om hur olika delmål kan samverka för hållbar stadsutveckling i goda helhetslösningar” (Wallin, 2002, sid. 27).

Problemtiken med visionen om hållbar stadsutveckling ligger i dess komplexa form som i vissa fall gör den svårtolkad och även motsägelsefull (Lundgren Alm *et al*, 2004).

Ur ett europeiskt perspektiv ses de svenska städerna som förhållandevis gröna och glesa (Broms Wessel *et al*, 2005) så det kanske inte är så farligt om några gröna områden här och där får ge vika för bebyggelseändamål? Sanningen är att desto mer man naggar på grönastrukturen desto mer minskar dess uthålliga värde och funktion. Bedömningen av ett enskilt projekt kan tyckas harmlöst men lägger man ihop alla åtgärder ger det negativa konsekvenser. Konsekvenserna överstiger även vad som är möjligt att överblicka utifrån en enskild detaljplan eller inom en enskild kommun (Persson *et al*, 1995). Stadens gröna områden fragmentiseras vilket leder till sämre funktioner för både människor, växter och djur. Det innebär konsekvenser för vår hantering av dagvatten, rening av vår luftmiljö samt det lokala klimatet (Boverket, 1994).

Konsekvenserna av förtätning är något som den kommunala planeringen måste belysa. Boverket (1994) pekade på fyra viktiga frågor som den kommunala planeringen måste besvara;

”Vad tål staden i form av exploatering för bebyggelse eller trafik i grönområden? Vilka blir effekterna om ett grönområde bebyggs för stadsbilden, människornas behov av rekreation och skönhet, närklimatet eller stadens växt och djurliv? Finns

grönområden som kan bebyggas utan att väsentliga värden går förlorade? Vilka möjligheter rymmer den gröna strukturen för en hållbar stadsutveckling?” (Boverket, 1994, sid. 11).

Sju år senare ställde Lundgren Alm (2001) frågan; *”Hur kan grönsstrukturen synliggöras och hanteras på ett sätt som stödjer en integrerad planering med syftet hållbar stadsutveckling?”* (Lundgren Alm, 2001, sid. 17). År 2012 skriver Jansson (2012) *”Trots detta tas gröna och blå värden sällan tillräckligt mycket i beaktande vid planering, design och förvaltning av urbana miljöer. Urbana grönområden riskerar tvärtom att undervärderas i dessa viktiga processer”* (Jansson, 2012, sid. 12).

Under så många år som frågan om stadens gröna strukturer vetenskapligt forskats på, publicerats i diverse vetenskapliga, policy- samt professionella dokument, böcker och tidskrifter går utvecklingen långsamt framåt. Den kommunala planeringsmodellen för tätorternas grönsstruktur är fortfarande ett mycket angeläget utvecklingsområde.

Lundgren Alm (1997) menade på att den grönsstrukturforskning som bedrivits har länge inriktats på att skapa argument och motiv för grönsstruktur i städer och motargument för andra delar i stadslandskapet, istället för att inrikta sig på hur grönsstrukturen bör hanteras i stadslandskapet. Frågan som många ställt och ställer sig är; vad är en hållbar utveckling? Är det den täta, funktionsblandande bebyggelsen, med korta avstånd till närservice och ett mindre bilberoende men på bekostnad av gröna ytor eller är det den gröna, utspridda, funktionsuppdelade och starkare transportberoende bebyggelsen som bäst gynnar den hållbara utvecklingen? I föregående Plan- och bygglagen samt Miljöbalken fanns inget att läsa med tydliga instruktiva prioriteringar.

I Norge har det visats lösningar på denna konflikt. Att istället för att sätta det gröna mot det byggda, använder man det gröna som förtätningsverktyg för att på så sätt förbättra stadens miljö. Men för att uppnå detta krävs bättre gestaltningskunskaper som kan ta hänsyn till varierande kvaliteter och skalor på platsen (Halvorsen Thorén *et al*, 2000).

Hur stor inverkan kan den nya Plan- och bygglagen innebära för kommunal grönsstrukturplanering samt den nyligen ratificerade Landskapskonventionen? Vad är de nya strategierna för att minska hotbilden för våra grönsstrukturer i staden?

För att skapa en förståelse för dagens kommunala grönsstrukturplanering följer här en fallstudie där två grönsstrukturprogram från kommunerna Örebro samt Eskilstuna granskats. Syftet med fallstudien är att undersöka grönsstrukturprogrammets innehåll och värde samt redovisa hur kommunerna valt att arbeta med grönsstrukturplaneringen inom den egna kommunen. Fallstudien avslutas med en intervjudel för att ta reda på möjliga framtidsstrategier.

A stylized illustration of a town. On the left, a large brick church with two tall, square towers topped with green domes. The left tower has a clock face. In the center, a large stone castle with multiple towers and a central dome. The town is built on a hill, with various houses and buildings in shades of brown, yellow, and white. Green trees are scattered throughout the town. The background is a solid light green.

FALLSTUDIE

grönstruktur i Örebro & Eskilstuna

Grönstruktur uttryckt i plandokument

Örebro

Örebro kommun breder ut sig efter Hjälmarens västra strand i landskapet Närke. Med ett invånarantal på ca 135 000 (2011), där ca 115 000 bor i huvudorten gör Örebro kommun till Sveriges sjunde största kommun. Till ytan är Örebro 1 380,1 km². Stadens historia sträcker sig ca 700 år tillbaka i tiden. Under medeltiden var Örebro ett viktigt handelscentrum för Bergslagsjärnet mycket beroende på stadens strategiska läge och goda kommunikation. År 1854 förstördes i princip hela staden i en brand med 92 nerbrända gårdar och en tredjedel av befolkningen blev hemlös. Detta sågs dock som en ny start för staden och flertalet nya industrier kunde etablera sig. Den nya stadsplanen ritades av stadsarkitekten Fridolf Wijnblad som följde tidens ideal med raka, breda gator och moderna stenhus. Stadens invånarantal har stadigt ökat och på hundra år hade antalet tiodubblats (Örebro kommun, 2011). Idag ökar kommunen med ca 2000 nya invånare per år (Björk, M., pers. medd. 2012).

Medparten av dagens Örebroare bosätter sig i staden där det är förtätning som står för stadsbyggnadsprincipen. Enligt utsago försöker man finna lämpliga platser för exploatering som i första hand räknas till gammal nedlagd industrimark, parkeringsytor

samt andra hårdgjorda ytor men också parkmark och andra gröna ytor kommer ifråga. Förtätningen ses även som ekonomiskt vinnande för kommunen, exempel i avlopps- och vattenfrågor samt etablering av skolor. Förtätning går även hand i hand med stadens princip om cykelstad, som varit en ledande princip i planeringsammanhang där staden inte ska breddas utan byggas inifrån. År 2003 utnämndes staden till årets cykelstad i Sverige. Den trend som drivits under senaste åren är större rekreationsområden inklusive naturreservat som ska kringgärda staden och sammanlänkas med GC-stråk för en bra tillgänglighet för Örebroarna (Örebro ÖP, 2010)

Enligt kommunens hemsida, erbjuds många platser för naturupplevelser. Här nämns bland andra naturreservatet Oset och Rynningeviken, fågelsjön Tysslingen samt skogarna runt Kilsbergen. Staden är även känd för sin stadspark som blev utnämnd till Sveriges vackraste park år 2004. Enligt kommunens hemsida ska varje Örebroare ha i genomsnitt 98 m² park till sitt förfogande (Örebro kommun, 2011).

Stadsbyggnadskontoret fick i uppdrag av Kommunstyrelsen att ta fram planeringsunderlag för tätortens grönstrukturer. År 2006 antogs programmet *Örebros grönstrukturer* av kommunfullmäktige. Programmet behandlar grönområden och parker i staden samt dess närmsta omgivningar. Grönområdena har blivit klassificerade i fyra klasser; unika, mycket höga, höga värden samt annan grön mark. Klassificeringen är tänkt att bidra med ett bättre beslutsunderlag inför framtida exploatering (Örebro, 2006). Enligt utsago har grönstrukturprogrammet haft stor inverkan på den nya översiktsplanen, 2010 (Björk, M. pers. medd. 2012). I översiktsplanen kan man läsa följande om stadens gröna strukturer;

- *"Innerstadens parker ska bevaras i sin helhet och nya parker skapas då staden växer.*
- *Örebro tätort ska präglas av en struktur där lättillgängliga rekreationsskogar, ekoparker och naturreservat bevaras långsiktigt. Dessa större sammanhängande områden har stor betydelse för rekreation och biologisk mångfald och ska, när det är möjligt, bindas samman av korridorer, så att stadens invånare lätt kan ta sig ut i naturen via gröna gång- och cykelstråk.*
- *I stadslandskapet ska de ekologiska värdena bibehållas och förstärkas genom ett nätverk av parker och andra grönområden inklusive ytvatten, friyor samt sammanbindande gröna stråk. Genom nätverket värnas den biologiska mångfalden.*
- *Kulturhistoriska miljöer i parker, trädgårdar och gröna stråk ska bibehållas och lyftas fram som betydelsefulla inslag och målpunkter. De ska även i framtiden representera kontinuiteten i Örebro med dess långa utvecklingshistoria och på så sätt bidra till att stärka den lokala identiteten.*
- *Kompensationsprincipen innebär att om värdefull park eller annat grönområde måste tas i anspråk för exploatering så bör den förlorade gröna miljön kompenseras genom att likvärdig area anläggs, säkerställs eller utvecklas på annat ställe i närmiljön. Utvecklas kan t.ex. innebära att man höjer kvaliteten på en annan befintlig grön miljö eller förbättrar tillgängligheten till den. Social kompensation (för människan) bör ske i närområdet. Ekologisk kompensation*

- *(för biologisk mångfald) bör ske där åtgärden är mest ändamålsenlig. Stadsbyggnad arbetar med hur denna princip ska tillämpas i det praktiska vardagsarbetet*” (Örebro ÖP, 2010, sid. 56).

Örebro princip om förtätning och satsningen på större grönområden/reservat utanför stadsbebyggelsen har lett till att Örebro nu formats till en tät stad omringad av rekreationsområden som utgörs av gröna värdekärnor.

Eskilstuna

Eskilstuna kommun gränsar till Hjälmarens östra strand i landskapet Södermaland. År 2012 uppgick folkmängden i kommunen till 97 636 personer (Eskilstuna kommun, 2011). Den totala markarealen för kommunen uppgår till 1250 km² varav 150 km² är vattenyta (Eskilstuna ÖP, 2005). År 1659 fick Eskilstuna stadsrättigheter med namnet Carl Gustafs stad i samband med att Carl X Gustav gav rättigheterna till livländaren Reinhold Rademacher att bedriva manufakturverksamhet. År 1771 grundades Eskilstuna Fristad genom ett riksdagsbeslut. Här fanns möjligheter för mindre företagare att bedriva järn, stål samt metallförädling fritt från skråtvång och tullavgifter. Fristaden och Gamla staden fördes samman år 1833 då Eskilstuna formellt sågs som en stad men i praktiken sågs det fortfarande som två delar med oroliga inbördes konflikter. Industrialismen bidrog till en folkökning, då människor i de kringliggande landskommunerna flyttade in och befolkningsmängden fördubblades mellan åren 1870-1900. Idag ökar kommunen med ca 1000 personer om året. Kommunen har en bred variation i en omväxlande natur med lövrika slätter, skog, åker, betesmarker, berg, hållmarker,

sjöar och skogstjärnar. I de centrala delarna av kommunen finner man Stadsparken som anlades år 1877 och flertalet parker därtill. Kommunen innehar 19 naturreservat som både finns tätortsnära samt mer periferat. Av dessa 19 sköter kommunen 8 av naturreservaten medan övriga förvaltas av Länsstyrelsen i Södermalands län (Eskilstuna kommun, 2011).

Uppdraget att utforma en grönsstrukturplan kom från stadsbyggnadsnämnden och formades till ett sektorsprogram. Huvudsyftet med grönsstrukturplanen var att *”säkerställa gröna områden på rätt ställen och med rätt kvaliteter för både människors behov och för biologisk mångfald”* (Eskilstuna, 2006, sid 4). Grönsstrukturplanen antogs av stadsbyggnadsnämnden år 2006 och har sedan dess uppdaterats.

I Eskilstunas översiktsplan har man valt att redovisa mål baserade på de nationella och regionala miljömålen, anpassade till en kommunal nivå. Om grönsstrukturen går att läsa; *”Grönsstruktur - År 2020 finns det i Eskilstuna tillräckligt med natur- och grönområden med närhet till bebyggelse med god tillgänglighet. Den biologiska mångfalden bevaras och utvecklas”* (Eskilstuna ÖP, 2005, sid. 37).

I övrigt beskriver översiktsplanen grönsstrukturen som en stor betydelse för människors välbefinnande samt rekreation. För mer information hänvisas till Eskilstunas grönsstrukturplan.

Just nu arbetar Eskilstuna fram en ny översiktsplan och författaren fick tillgång till det nya ställningstagandet avseende grönska, parker och grön- områden ur *Utdrag ur förslag till ÖVERSIKTSPLAN 2030 för Eskilstuna kommun* där 8 punkter beskrivits.

- *”Stadsbildsaspekter (estetiska värden) ska väga tungt vid dels placering av olika byggnader och andra vertikala element inkl träd, dels vid val av arkitektur, byggmaterial, ytbeläggningar m m.*
- *Förtätning ska i första hand ske där det finns utrymme utan att utarma tillgången till grönska och friarealer i bostadsnära lägen.*
- *Barnperspektivet ska vägas in i all detaljplanläggning – både med avseende på lekmiljöer och trygga skolvägar.*
- *Parker och grönområden i bostadens grannskap ska finnas i tillräcklig omfattning och på platser där de på ett naturligt sätt är tillgängliga i anslutning till boendet och vardagslivets olika målpunkter och stråk.*
- *På detaljplanenivå ska undantas från bebyggelse låglänta områden eller stråk där vatten riskerar att samlas eller rinna fram i samband med stora regnflöden.*
- *När grönarealer i samband med förtätning i staden tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar ska kompensationsåtgärder vidtas för att i närområdet dels tillskapa friarealer, dels kompensera för förlust av grönska.*

- *När bebyggelse och andra anläggningar ianspråktar landskap och natur med biologiska eller rekreativa värden ska motsvarande värden antingen tillskapas på annan plats eller objekt säkerställas på annan plats med likartade förutsättningar.*

- *Utpekade strövområden längs Mälarstranden och runt stadsbygdenska säkerställas genom planläggning, avtal eller reservatsbildande” (Utdrag ur förslag till ÖVERSIKTSPLAN 2030 för Eskilstuna kommun, 2012).*

Den nuvarande översiktsplanen i Eskilstuna kommun från år 2005 behandlar inte själva grönstrukturen ingående. Däremot lyftes frågorna väsentligt när grönstrukturplanen antogs år 2006. För den nya översiktsplanen verkar den uppdaterade grönstrukturplanen spela en väsentlig roll.

Skillnader och likheter i Örebro & Eskilstuna

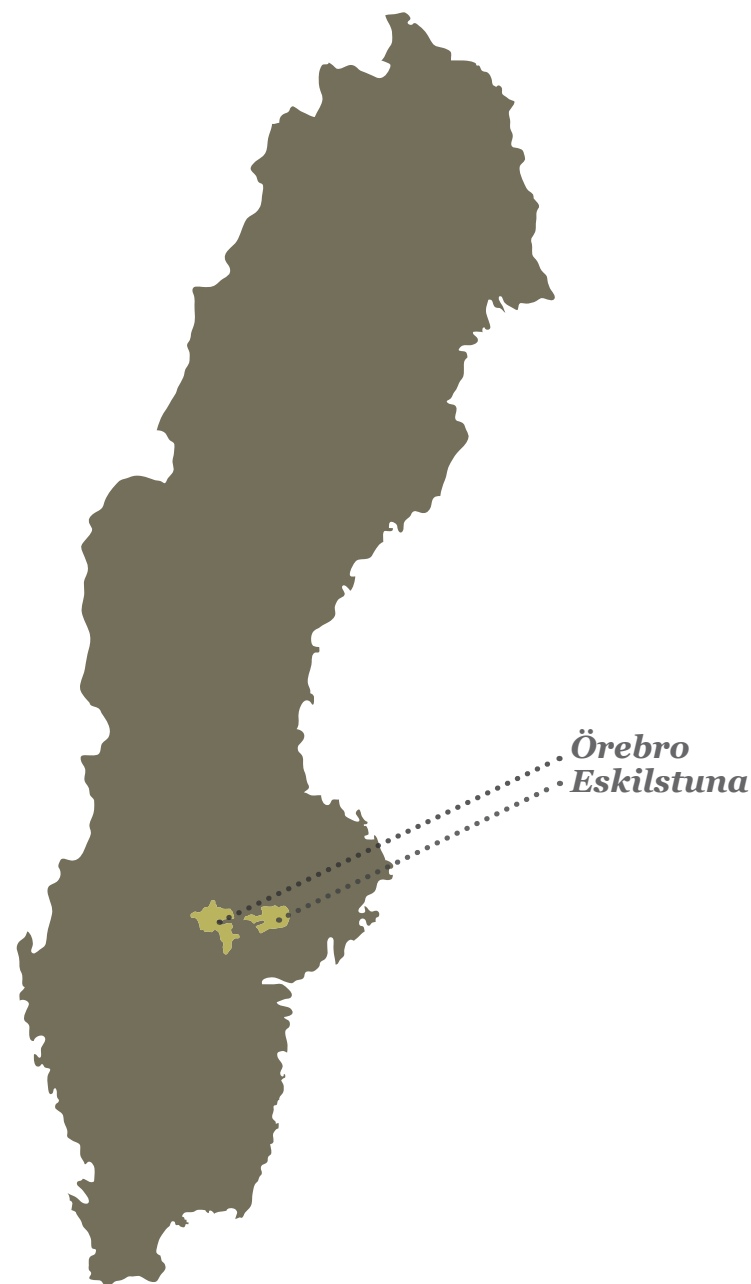
De två kommuner som ingått i denna fallstudie ligger geografiskt lika med ihuvudsak samma förutsättningar i landskapen, i samma del av Sverige (figur 4.). För den lokala politiken borde grönstrukturbegreppet vara ett känt och inarbetat begrepp, ett begrepp som konkurrerar med många andra prioriteringar. Trots detta går det att urskilja skillnader kommunerna emellan men även likheter i deras sätt att planera, utveckla och samordna planering och mål för städernas grönstrukturer.

Likheter

- Det starka intresset för förtätning och exploatering leder till konflikter om marken.
- Bägge kommunerna har politiskt antagna grönstrukturprogram/plan.
- Starkt aktiva Naturskyddsföreningar och Ornitologiska föreningar som har möjlighet att påverka närvaron av gröna frågor i den kommunala dagordningen.
- Båda städerna ses som gröna och glesa vilket kan leda till enklare genomdrivning av förtätningsargument.

Skillnader

- Motsättning mellan retorik och praktisk tillämpning.

Figur 4. Eskilstuna och Örebro kommuns placering i Sverige. Illustration G. Arvidsson

Fallstudie del 1

Granskning

Fallstudie del 1 har gått ut på att granska respektive kommuns grönstrukturprogram/plan för att om möjligt besvara frågor angående programmen samt även ta reda på exakt vad kommunerna valt att uttrycka i text för att sedan kunna göra en jämförelse mellan skillnad i text och vad som sedan redovisas i kommunernas kartmaterial.

Frågeställningar i fallstudie	Eskilstuna (Grönstrukturplan för stadsbygd i Eskilstuna Kommun)	Örebro (Örebro Grönstruktur)
Är grönstrukturplanen kommunomfattande? Eller del av kommun?	Omfattar enbart stadsbygden. Kommunens Naturvårdsplan 2006, omfattar hela kommunen.	Omfattar enbart Örebro centralort.
Vilka ytor behandlas?	Kommunal och privat, dock behandlas inte den yttre miljön på tomtmark, d v s skolgårdar och motsvarande.	Kommunens tätortsparker, övriga grönområden och sammanbindande gröna stråk. Privata ängar/hagar/tomter/fritidsområden, träd-gårdar.
När var den antagen av kommunfullmäktige?	År 2006 av stadsbyggnadsnämnden.	År 2006
Uppfattning av vad grönstruktur är?	Grönstrukturen beskrivs som ett nätverk av gröna områden. Tillsammans med bebyggelse- och infrastrukturen formar den staden. Områden som omnämns som grönstruktur är alla markområden där växtlighet är möjlig;	Parker, grönområden, yt- och grundvatten. Grönstruktur tillsammans med byggnader, infrastruktur och teknologisk infrastruktur bildar stadens fysiska strukturer. Stadens grönstrukturer omskrivs som; parker, ej hårdgjorda skolgårdar, alléer, naturområden, strandområden, sjöar, vattendrag, jordbruk

parker, naturmark, alléer, våtmarker, trädgårdar, gräsremсор samt kyrkogårdar.

och koloniområden i staden, privata ängar/hagar/fritidsområden/tomter, gröna restområden, gamla banvallar, mark samt markprofil, övergångszoner mellan stad och land.

Uppfattning om vad ett gröonstrukturprogram/plan är?

Planens huvudsyfte är att säkerställa gröna områden på rätt ställen med rätt egenskaper och kvaliteter. Grönstrukturplanen ska redovisa det gröna intresset utan att väga in andra sektorers intressen. Planens skall ses som ett underlag för kunskap om var nya grönområden kan komma att behövas samt var det behövs nya stråk och länkar för att sammanföra andra. Planens ska visa var kvalitéerna finns samt var det kan finnas brister. Planen skall även påvisa var den biologiska mångfalden kan behöva stärkas. Grönstrukturplanen skall ha en tydlig koppling till gröna områden som finns i människors närhet.

Grönstrukturprogrammet ska utveckla översiktsplanens avsikter angående tätortens parker och andra gröna områden. Redovisa nuvarande förhållanden samt rekommendera utvecklingsstrategier. Dokumentet hanterar främst allmän gröonstruktur. Dokumentet ses som ett kunskapsunderlag för kommunens planering.

Källa/Utgångspunkt för Grönstrukturplan/program?

Boverkets *Gröna områden i planering*, 1999.

Agenda 21, Miljökvalitetsmålet *God bebyggd Miljö*, Boverket 1992

Vilka funktioner tillskrivs i Grönstrukturplanen/programmet?

Det gröna kulturvärde – vilket skall bidra till historisk förankring och identitet.
Grönska och stadsbyggnad – parker och naturområden ska ha en framträdande roll i stadsbilden.

Det sociala – grönstrukturen har sociala värden, ger möjlighet för möten, evenemang och fest. Också betonas människors livskvalitet och hälsa. Utformningen beskrivs som en viktig del för att användandet av grönområden för människor.

Eskilstuna

Rekreation, frilufsliv och hälsa – naturens ses som en viktig resurs för människors välbefinnande samt hälsa.

Trygghet och säkerhet i parker och grönområden – skall uppnås genom att befolka och belysa.

Lokalklimat, luftkvalitet och buller – vegetation samt grönområdets påverkan på klimatet i staden.

Centralparker – Ligger centralt anpassade för hela stadens befolkning.

Miniparker – mindre offentlig grönyta anpassade för andrum i centrala lägen eller nära bostadshus.

Grannskapsparker & Natur – Denna typ av parker tillskrivs särskilt viktigt för barn yngre än 12 år, äldre samt funktionshindrade. Då de ses som lättillgängliga och attraktiva utemiljöer. Typen av parker och natur ligger inom bostadsområdet och är planlagda som parkmark.

Plana klippta gräsytor för fria aktiviteter
Skolor och förskolors tillgång till grönytor.

Gröna passager i villaområden

Odlingslotter i grannskap

Stadsdelsnära parker och natur

Strövområden i stadsbygden

Rekreatiionsstråk

Å Stråk

Säkerställande av tillgänglighet och kvaliteter i naturområden.

Örebro

Även närheten till området diskuteras i detta avsnitt liksom trygghet och säkerhet, åldersgrupper och kön, rekreation och aktivitet.

Det kulturella – den kulturella funktionen har delats i två delar i detta program dels den kulturhistoriska synvinkeln samt funktionen för arenor för kulturverksamhet. Kulturhistoriska värden omskrivs som parker, trädgårdar, åkrar, kyrkogårdar och betesmarker. Funktionen beskrivs som givare av lokal identitet och landmärken.

Det ekologiska – beskrivs i programmet som naturens möjlighet att ge oss så kallade ekosystemtjänster. Exempel som ges är vattnets kretslopp, rening av dagvatten, mikroorganismer som frigör näringsämnen etc. Även den biologiska mångfalden tillskrivs som gynnad av parker och grönområden i staden.

Anges strategier för utförande av funktioner?

Ja, alla funktioner beskrivs ingående samt strategier anges för alla funktioner.

Alla funktioner beskrivs tydligt samt strategier hur dessa skall följas. Kommunen presenterar även checklistor i sitt dokument som strategi för att bevara/utveckla olika typer av grönsystem.

Hanterar planen/programmet både grönsystem- och vattenområden?

Ja, vatten och grönsystemområden i stadsbygden.

Ja, vatten och grönsystemområden i Örebros centralort med omnejd.

Vilka lagar konventioner omnämns i dokumentet?

Plan- och bygglagen 1996.

Plan- och bygglagen, kulturminneslagen, miljöbalken, Agenda 21, skogsvårdslagen, miljömålet Ett rikt växt- och djurliv, Boverket (1992)

Anges organisationen för grönsystem i staden?

Ja, hela organisationen från politiskt ansvar till administration beskrivs (sid. 75).

Nej, går ej att finna i dokumentet. Däremot organisation för dokumentet (sid. 2).

Diskussion Fallstudie del 1

Fallstudien visar på att kommunerna valt att arbeta på olika sätt i uppställningen av sitt grönsystemprogram/plan. Bägge programmen omfattar enbart centralorten. Båda kommunerna uppger att så väl kommunal som privat mark ingår i kommunens grönsystemstruktur. Kommunernas uppfattning om vad ett grönsystemprogram är håller i stort sett samma linje; utveckling och bevarande av grönsystemstrukturen. Båda uppger källor inom policyperspektivet som Boverket, Plan- och bygglagen samt Agenda 21. Även följande uppställning av funktionsbeskrivning visar tydligt att kommunerna varit trogna sina källor. Denna studie är enbart baserad på vad kommunen uttryckt i skrift. Detta ska sedan jämföras i fallstudie del 3 om texten i dokumenten överstämmer med de kartmaterial kommunerna sedan valt att redovisa.

Fallstudie del 2

Funktion eller kvalitet?

Att beskriva grönstrukturens funktioner är den vanligaste utgångspunkten i typer av dokument som grönstrukturplaner och program (Lundgren Alm *et al*, 2004), (Lövré, 2003). I denna del av studien tittar vi närmare på en jämförelse avseende vilka funktioner som tillskrivits i dokumentet från del 1 med vilka betydelser dessa ges i planerna/programmen.

I Boverkets; Stadens parker och natur (1994) finns att läsa om grönstrukturens funktion. Studien är baserad på dessa sex funktioner med undantag att rekreation och hälsa har delats till egna funktioner samt att pedagogik och försörjning lagts till (Lundgren Alm *et al*, 2004). Konceptet till studien är gjort efter Lundgrens Alm *et al* (2004) Grönstrukturens synliggörande -En förutsättning för integration av kunskaper om grönstrukturen i stadsplaneringen, sid. 15.

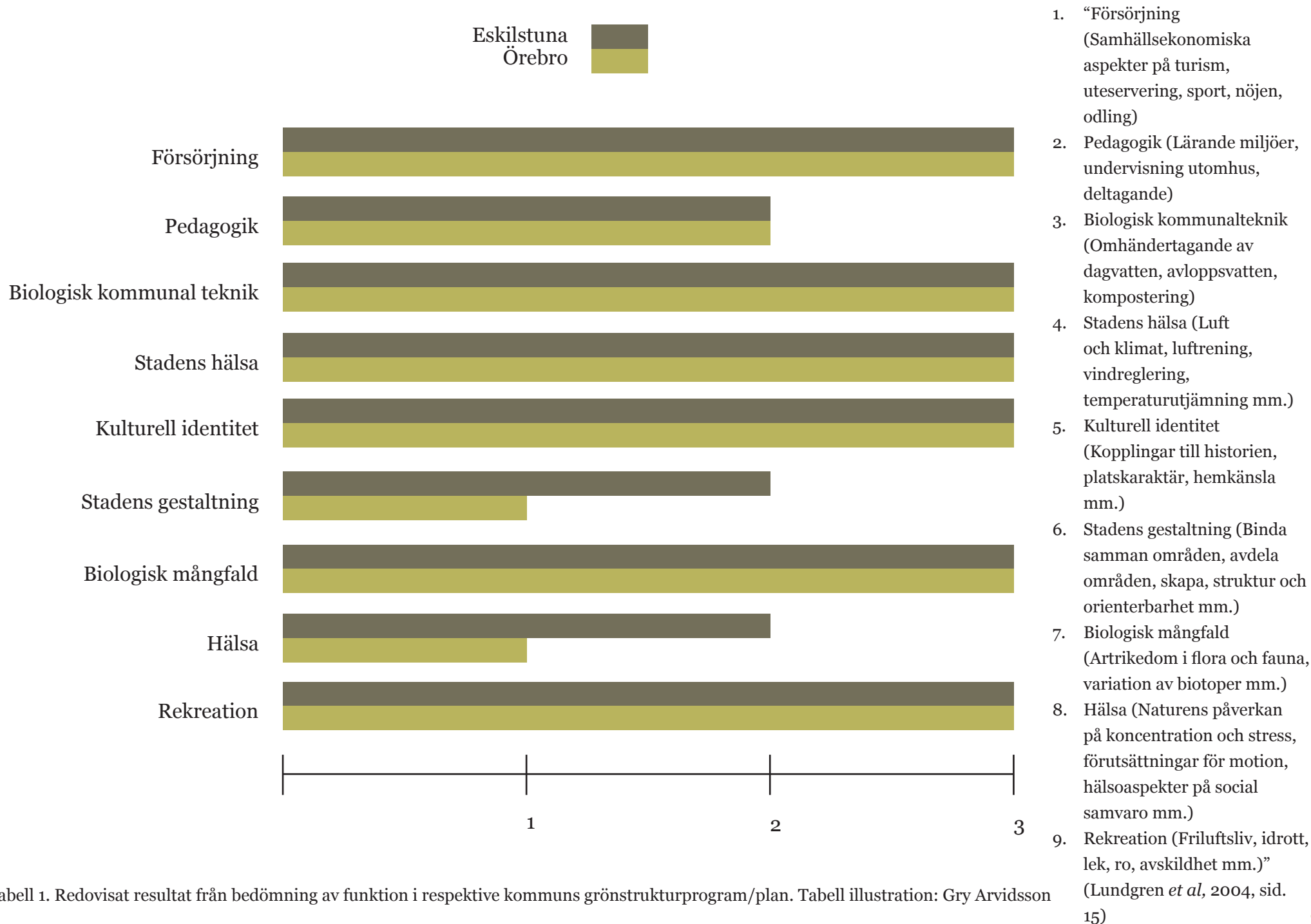

Figur 3. Funktionerna som ingår i fallstudie del 2. Illustration: Gry Arvidsson

Bedömningen av grönstrukturplanerna/programmen är gjord efter ett enkelt poängsystem där;

- 1 poäng – funktionen omnämns i plan/program
- 2 poäng – funktionen får en mer ingående beskrivning
- 3 poäng – funktionen får en ingående beskrivning samt kopplas till konkreta åtgärdsförslag (Lundgren Alm *et al*, 2004)

Resultatet av poängsättning redovisas i tabell 1.

Tabell 1. Redovisat resultat från bedömning av funktion i respektive kommuns gröstrukturprogram/plan. Tabell illustration: Gry Arvidsson

Diskussion del 2

Att rekreation är den funktion som omnämns främst är inte oväntat. Båda programmen understrycker grönstrukturens betydelse för diverse typer av rekreation. Samma svar redovisas även i Ulf G. Sandströms studie över nio grönstrukturdokument (2001) och även i de studier som gjorts av Lundgren Alm *et al* (2004).

Hälsa omnämns i bägge dokumenten men bara Eskilstuna har gett den en mer ingående beskrivning. Inga konkreta åtgärder eller strategier har förtydligats eller vidare diskuterats i dokumenten. Den biologiska mångfalden beskrivs ingående i båda kommunerna och åtgärder/strategier beskrivs för en förbättring. Sandström (2001) hävdar dock i sina studier att trots att den biologiska mångfalden väl beskrivs är den inte prioriterad. Örebro som har en tydlig inriktning på naturvård i sitt dokument skulle nog tillskrivas prioritering av den biologiska mångfalden. Stadens gestaltning beskrivs i båda dokumenten men utan tydligare åtgärder och strategier, även om gestaltningen av staden kan ha en överordnande roll genom hela dokumenten. Stadens hälsa, kulturell identitet samt biologisk kommunal teknik beskrivs ingående samt strategier och åtgärder nämns i bägge kommunernas dokument. Pedagogik nämns i dokumenten och stärks främst i diskussionen om gröna ytor, närliggande skolor och förskolor, men inga direkta åtgärder diskuteras. Försörjningens höga poäng beror på att bägge kommunerna starkt beskriver stadsodling och främst genom koloniområden, men turism omnämns ej i dokumenten.

Fallstudie del 3

Hur uppfattas grönstrukturen?

Denna del av fallstudien bygger på respektive kommuns redovisade kartmaterial över grönstrukturer. Syftet är att se hur respektive kommun uppfattar sin grönstruktur, vad som inkluderas, vad som faller utanför och vilka konsekvenser detta kan ge. I plandokumentet redovisas ofta den gröna strukturen som är kommunalt förvaltat vilket brukar omnämnas *formell grönstruktur*. I motsats till detta finns den *faktiska grönstrukturen*. Formell grönstruktur skiljer sig från den faktiska grönstrukturen då den innehåller all mark som inte är hårdgjord eller bebyggd oavsett ägoförhållanden (Lundgren Alm, 1997).

Studien har gått ut på en granskning av respektive kommuns kartmaterial av grönstrukturer, flygbilder samt, i den möjliga mån, platsbesök.

Örebros faktiska grönstruktur - Karta 1

Inventering av ett utsnitt i Örebro kommun visar att man valt att enbart redovisa den *formella grönstrukturen* i kommunens dokument, alltså den kommunalt förvaltade grönstrukturen. Arealer som privatträdgårdar, innergårdar, ytor i anslutning till vattendrag samt andra verksamhetsområden hanteras inte i grönplaneringen trots att dessa kategorier har en betydelsefull roll både ur ett ekologiskt samt rekreativt perspektiv (Lundgren Alm, 2001). Kommunens kartor tituleras Örebro grönstruktur men beskrivs innehålla "*klassificering av parkmark och övriga grönområden*" (Örebro, 2006, Karta K10) se bilaga 2.

Redan i innehållsbeskrivningen syns tydlig att kommunen minimerat sin grönstruktur till parker och grönområden som skall uppfylla en klassificering av tre värden; höga, mycket höga och unika värden. Vidare har områden klassificerats efter värdegrunderna socialt, kulturellt samt ekologiskt perspektiv. Ytor som inte behandlats uppges inte uppfylla klassernas krav (Örebro, 2006) vilket tydligt borde omprövas från kommunens sida för att få en bättre uppfattning om *vad* som finns i kommunen, *var*, samt bredda perspektivet på hur dessa ytor bör klassificeras.

Om man misslyckas med att synliggöra kommunens faktiska grönstruktur, tappar man även kunskapen om viktiga värden samt grönstrukturens mångfunktionallitet. Den klassificering som gjorts efter sociala, kulturella samt ekologiska perspektiv visar i kartan att områden som markerats ha ett socialt värde exempelvis inte markerats att även ha ett ekologiskt värde. Det minimerar ytornas betydelse avsevärt i dokumentet när man helt valt att ignorera den mångfunktionella styrkan som grönstrukturen har. Hur bedömningen av klassificeringsvärden analyserats framgår inte av kartorna. Denna värdeminskning kan försvaga grönstrukturens betydelse när andra värden ställs mot varandra.

Kan kommunen synliggöra den verkliga grönstrukturen kan en klassificering vara mer motiverad och istället för att förminska, stärka grönstrukturen. Genom att synliggöra faktisk grönstruktur vet vi *var*, genom en god grundad klassificering kan vi veta *vad*. På så sätt stärks ytor med mångfunktioner och höjer sitt värde. Det blir starkare när olika värden i staden ställs mot varandra. Samtidigt kan vi tydliggöra de ytor som inte har samma höga värde som antingen bör stärkas eller omplaneras för andra ändamål.

Eskilstuna faktiska grönstruktur - Karta 2

Eskilstuna uppgav både vid intervju samt i dokument att ytor som behandlas i grönstrukturplanen avser ytor oavsett ägoförhållande. Granskar man Eskilstunas kartmaterial redovisas *strövområden privat mark*, som finns belägna runt stadskärnan, se bilaga 3. Granskar man däremot de mer centrala delarna i kartmaterial övergår redovisade ytor mer åt den formella grönstrukturen. Ytor oavsett ägoförhållande verkar vara begränsat. Bägge kommunerna väljer att inte redovisa innergårdar kring flerfamiljshus i kartmaterialet. Innergårdar tillhör fastighetsägaren men brukas av dess hyresgäster dvs kommunens inenvånare. Även om kommunen inte har något inflytande över hur dessa ytor används bör man veta *var* och *vad* som finns. Både ur ett ekologiskt perspektiv samt ett brukarperspektiv. Även hur dessa typer av ytor kan tillhöra ett sammanhang av funktioner. Samma sak gäller för privata trädgårdar som diskuterats i Örebros faktiska grönstruktur.

En stadsdel med byggnader som alla innehar gröna innergårdar erbjuder de boende mångfunktioner i form av hälsa, rekreation, socialt samt andra funktioner som ekologi, biologisk mångfald samt ekosystemtjänster. Kan dessa innergårdar sedan placeras i ett sammanhang av kommunala ytor förstärks genast värden samt funktioner både på privat samt kommunal yta. Men har kommunen valt att inte synliggöra dessa typer av ytor kan värden och funktioner försvinna i okunskap.

Karta 1 - Örebro

Karta 2 - Eskilstuna

Formell grönstruktur

 Grönstruktur redovisad i Örebro och Eskilstunas kommuns kartor

Faktisk grönstruktur

 Faktisk grönstruktur tillsammans med den formella grönstrukturen

Karta 1-2. Detaljerad överblick på faktisk grönstruktur och formell grönstruktur, utsnitt ur Örebro och Eskilstuna kommun. Ortfoto hämtad från www.eniro.se © Lantmäteriet Medgivande I2012/0021

Grönstruktur; begreppsanvändning
i akademiska - och policytexter,
samt professionella uttryck i
intervjuer med *planerare*

Sammanfattning av intervjuer med valda kommuner

Intervjuer har genomförts med respektive kommuns berörda tjänstemän. Intervjutekniken har byggts på en halvstrukturerad metod. Syftet med intervjuerna har varit att skapa en bättre uppfattning om kommunens grönstrukturplanering. Införskaffa information om dagens arbete med grönstrukturplanering i kommunen samt ta reda på nya framtidsstrategier. Samtliga frågor i intervjuerna finns att läsa under Bilaga 1. **Svaren från kommunerna diskuteras och jämförs mot vetenskapliga fakta och information.**

Kommunernas definition av grönstruktur samt dess funktioner

På frågan *“vad är grönstruktur för er kommun”* svarade Eskilstuna att det är något som är jämförbart med andra strukturer som infrastruktur, den dolda strukturen under marken och bebyggelsestrukturer. Det är komponenterna som man ska foga tillsammans i den översiktliga planeringen. De tittar på kvalitéer i de gröna strukturerna samt att grönskan har många olika funktioner. Örebro definition av grönstrukturen syftade till en struktur i staden som binder samman grönområden, gröna länkar samt den blå strukturen. Eskilstunas svar relaterar mer till det sammanhang och relationer grönstrukturen står för medan Örebro möjligtvis har ett tydligare objektperspektiv som syftar till sammanlänkning av olika delar. Detta är en vanlig definition av vad grönstruktur är från det professionella

perspektivet som diskuterats i föregående kapitel om begreppets betydelse. Begreppets svaghet är möjligtvis den enkla tolkning som kan göras av begreppet som leder till att den fulla förståelsen av begreppet inte medföljer. Om detta påverkat dokumentet är svårt att avgöra men klart är att det kan leda till oklarheter i planeringssammanhang enligt Lövré (2003).

De funktioner som båda kommuner beskriver att tillhöra grönstrukturen är; rekreationsfunktion, ekologisk funktion samt social funktion. Samma huvudfunktioner som myntades av Bucht och Persson (1994). Eskilstuna betonar även stadsbilden som en viktig funktion för grönstrukturen. Studerar man kommunernas grönstrukturprogram/plan finner man att Eskilstuna valt att förtydliga funktionerna mer genom att bredda och dela upp dem i egna rubriker medan Örebro har valt att följa och beskriva de tre huvudfunktionerna (se Fallstudie del 1).

Varför kommuner väljer att göra olika klassificeringar kan vara en ansats att komma åt grönstrukturens mångfunktionella karaktär. Klassificeringen av grönstrukturen brukar delas mellan de som utgår från funktionen eller de som väljer att utgå från platsen. Utgår man från funktionen svarar man på frågor som; vad är grönytor bra för eller hur kan grönytor användas? Att då istället utgå från platsen bygger helt enkelt på att kategorisera olika grönytor i tätorter efter deras fysiska egenskaper. Dessa två utgångspunkter kan vara svåra att skilja på även om den grundläggande skillnaden finns, är de väl sammanflätade. En ytterligare bedömning som kan göras är att se om man valt att utgå från människan eller naturen. Många utgår helt från människans välbefinnande men med de ekologiska aspekterna

som avsevärt förstärkts under de senaste 20 åren har gett naturen ett större utrymme i planer och program vilket bygger på tanken om att naturen har ett egenvärde som ligger utöver människans eget intresse (Lundgren Alm *et al*, 2004).

Örebro har valt att i sitt program beskriva de tre huvudfunktionerna medan Eskilstuna enbart beskriver den ekologiska funktionen och väljer att beskriva övriga funktioner som värden och kvalitéer. Att beskriva funktioner är den vanligaste utgångspunkten i dessa typer av dokument (Lundgren Alm *et al*, 2004), (Lövré, 2003). Efter analys av Fallstudie del 2 utgår författaren från att bägge kommunerna valt att använda sig av funktioner i respektive grönsstrukturprogram/plan.

Vilka ytor behandlas – kommunalt eller oavsett ägoförhållande

En av svårigheterna med att identifiera vad som ingår i kommunernas grönsstruktur kan vara att man valt inom kommunerna att uttrycka en utgångspunkt i text medan man väljer en annan i kartmaterialet (Lundgren Alm *et al*, 2004). På frågan till kommunerna svarade Eskilstuna att såväl kommunal mark som privat mark ingick i deras plan medan Örebro valt att enbart hantera kommunalt ägd mark då den privata marken ansågs representera för små enheter. I Eskilstunas dokument finns att läsa att i detta skede behandlas inte den yttre miljön på tomtmark, som skolgårdar och liknande. Örebro däremot som uppgett att enbart kommunal mark hanteras i dokumentet har angett i skrift att *”Stadens grönsstruktur är... privata ängar/hagar/tomter/fritidsområden, trädgårdar”* (Örebro, 2006, sid 12).

När man sedan studerar Örebros redovisade kartmaterial är det då enbart den kommunalt ägda marken som markerats som grönsstruktur och inte exempelvis privata trädgårdar (se Fallstudie del 3).

Andra studier visar på att detta är ett vanligt företeelse att kommunerna beskriver exempelvis privata trädgårdar som viktiga delar av grönsstrukturen medan man sedan exkluderar dessa typer av ytor i fortgående analyser trots att dessa ytor utgör betydelsefulla gröna arealer både ur ett ekologiskt samt rekreativt perspektiv (Lundgren Alm *et al*, 2004). Att inte behandla exempelvis privata trädgårdar som en del av kommunens grönsstruktur gör alla uttalanden om ekologi delvis missvisande, då de privata trädgårdarna i vissa fall kan bestå av upptill hälften av en kommuns grönsstruktur (Lindholm, pers. medd. 2012).

Inom den vetenskapliga sektorn brukar ofta en distinktion mellan formell grönsstruktur och faktisk grönsstruktur göras (se Fallstudie del 3 för exempel från Örebro samt Eskilstunas kommun formella och faktiska grönsstruktur). Studier har visat att stadsplanering som är knuten till formell grönsstruktur enbart lyckas redovisa 50 % av den verkliga grönsstrukturen (Lundgren Alm *et al*, 2004).

Utvecklingen av grönsstrukturprogrammet/planen, hur, varför och vidare påverkan

Grönsstrukturprogrammen/planerna kom att utvecklas som ett underlag för den översiktliga planeringen. Meningen med programmen har varit att skapa en gemensam kunskap samt forma en helhetssyn av grönsstrukturens funktioner och den betydelse den har för en hållbar stadsutveckling (Boverket, 1999)

samt att beakta all mark, växtlighet samt vatten oberoende av ägande (Lindholm, 1999b).

Örebrokommun påbörjade sitt gröonstrukturprogram år 2001 efter en beställning från kommunstyrelsen. Målet med projektet var att *”beskriva Örebros gröonstruktur ur ett socialt, kulturellt och ekologiskt helhetsperspektiv. Planen skall redovisa nuvarande förhållanden, men också föreslå framtida utvecklingsstrategier och konkreta åtgärder för att skapa en god livsmiljö och öka stadens attraktionskraft”* (Örebro, 2006, sid. 2). Under intervjun uppgav Örebro att det fanns behov att inom den fysiska planeringen mer aktivt arbeta med gröna frågor. Dvs. att ta reda på vad som fanns, var och hur nya värden kan skapas. Man ville tydliggöra områden med högprioritet och vilka områden som var mindre viktiga i frågor om naturvård.

Det källor eller utgångspunkter som går att finna i Örebros program är Agenda 21, Miljökvalitetsmålet God bebyggd Miljö, och Boverkets Storstadsuppdraget, en förstudie om storstädernas miljö, 1992.

Den positiva påverkan programmet haft för Örebro kommun uppgavs under intervjun vara de tydliga åtgärder som funnits i programmet vilket lett till ett bra stöd i frågor om naturvård. År 2010 tog Örebro ett beslut om att 14 nya tätortsnära naturreservat skulle skapas. Underlaget till detta beslut ska grundats på gröonstrukturprogrammet. Även i frågor om exploatering uppges materialet ha varit ett bra stöd. Eskilstunas gröonstrukturplan är ett sektorprogram som togs fram efter ett uppdrag från stadsbyggnadsnämnden. Planen ses som ett planeringsunderlag med huvudsyfte att *”säkerställa gröna områden på rätt ställen och med rätt kvaliteter för både människors behov och för biologisk mångfald”* (Eskilstuna, 2006, sid. 4).

Drivkraften bakom gröonstrukturplanen var Landskapsarkitekt, Eivor Rudin på Eskilstuna kommun. Rudin menade på att under 1990-talet fanns i Eskilstuna kommun inga långsiktiga strategier för det gröna utan enbart förvaltning i Eskilstuna kommun. När sedan omarbetningen av Plan- och Bygglagen kom år 1996 introducerades frågan om gröonstruktur som ett tillägg vilket gav Rudin ett starkare stöd genom att peka på att frågan hade lyfts i lagstiftningen. Genom detta började arbetet med gröonstrukturfrågor i kommunen, efter det kom begreppet.

“gröonstruktur är väl något vi alltid jobbat med”

Eivor Rudin
Landskapsarkitekt
Eskilstuna Kommun

Källor och utgångspunkter i Eskilstunas gröonstrukturplan är, enligt planen, Boverkets Gröna områden i planering, 1999, vilket i upplägget syns tydligt (se Fallstudie del 1). Under intervjun menade Rudin att mycket byggts av hennes 30-åriga yrkesverksamhet med stöd från forskning samt granskning av hur andra kommuner arbetat bl.a. Västerås och Malmö kommun. Gröonstrukturplanen fick ett mycket positivt motagande av Eskilstunas politiker. Man menade att planen var lärande och förtydligade i frågeställningar som förut varit otydliga. I och med detta fick det gröna ta en större plats, värderades upp i stadsplaneringen och fick en större konkurrenskraft. Det viktiga med programmet enligt Rudin var att ett helhetstänkande kom in i kommunen samt att frågorna lyftes högre upp. Planen har använts i planläggning och nu när den nya översiktsplanen för

2012/2013 formas kommer grönstrukturplaneringen vara en viktig del i ÖP enligt Rudin. Det gröna ska nu introduceras på olika nivåer och under olika aspekter på ett helt annat sätt än förut i ÖP. Att planen kallats sektorprogram är något Rudin ogillat då hon pekar på att det inte handlar om en sektor utan att det handlar om olika aspekter på det gröna. Planen har uppdaterats årligen och skall nu genomgå en aktualitetsbedömning.

Örebros program har ej uppdaterats sedan den antogs 2006. Istället övervägs att ersättas programmet med en Naturvårdsplan.

Dagens utmaningar och problematik

Utmaningen för grönplaneringen kan ses som både politisk, fysisk samt institutionell. De mest centrala utmaningarna brukar inom vetenskapen bedömas som; *"omställningen till en hållbar stadsutveckling, sammanbindandet av det fragmenterade och utspridda stadslandskapet samt stadsplaneringens kommunikativa utmaningar"* (Lundgren Alm *et al*, 2004, sid. 8). Den största problematiken med grönstrukturplanering inom respektive kommuner ses som matchingen mot det existerande exploateringsintresset. Båda kommuner förespråkar förtätning som en hållbar stadsutveckling och strategier för förtätning finns att läsa i respektive kommuns översiktsplan. Problematiken med förtätning och gröna områden är att gröna områden ofta ses som en exploateringsreserv och har inte samma status som bebyggelse- eller infrastruktur. Förtätning å andra sidan, ses som ett led i en hållbar stadsutveckling vilket väcker en konflikt då grönstrukturen i sig bidrar till hållbar stadsutveckling. Argumenten för förtätning som en hållbar stadsutveckling baseras på antagande om mindre avstånd

mellan olika punkter i stadslandskapet vilket skulle leda till färre transporter och resande som i sin tur ska ge lägre utsläpp och energiförbrukning. Men för dessa antaganden finns inga erfarenhetsmässiga belägg. Studier vid Chalmers universitet har visat på att antalet bilresor inte främst beror på en stads fysiska struktur utan på människors livsstil och inkomst (Reneland, 2001). Däremot ska den fysiska planeringen inte förbises som understödjare av olika livstilar (Lundgren Alm *et al*, 2004). Ska en förtätning ske är samverkan mellan rymlighet och kompaktet helt avgörande. Minskar rymligheten, som den gör vid en förtättningsprocess, är det viktigt att kompakteten ökar för att bevara attraktiviteten i stadsmiljön. Människor som bor i en miljö som förtätas kan acceptera detta bättre om man istället för en förhöjd kompaktet och då innebär denna kompaktet inte enbart bebyggelsetäthet (Stähle, 2008).

Utifrån dagens situation om förtätning ställs argument för det gröna mot andra intressen inom stadsplaneringen. En kritik som kan ses mot dessa argument är att det allt för ofta enbart lyfts fram generella värden och betydelser i grönstrukturen medan man egentligen borde fokusera mer på kunskap som relaterar till den enskilda platsens skala och andra förutsättningar som den lokala planeringssituationen kräver. Konsekvenser som följer om dessa typer av situationer inte hanteras och utreds är att exploatering respektive grönskan hamnar i olika skalnivåer samt olika funktionsnivåer. Detta leder till att grönstrukturen ideligen hamnar i en defensiv och bevarandeinriktad ställning (Lundgren Alm *et al*, 2004).

Vid intervjuerna med respektive kommuner nämns även problematiken med sammanbindande av ett fragmenterat

och utspritt stadslandskap. I Eskilstuna har man valt att arbeta efter den välkända Fingerplansmodellen som på sikt ska knyta ihop stadens huvudkärna med de mindre tätorter som finns runt staden genom så kallade landsbygdstråk med goda förutsättningar för kollektivtrafik. Något som enligt Eskilstuna klingat väl i teorin men i praktiken visats sig vara svårt att genomföra. Modellen byggde på att människor som ville bygga på landsbygden enbart skulle bygga efter de större vägarna för att på så sätt samla bebyggelsen runt landsbygdstråken, vilket även kontrollerades av Stadsbyggnadsnämnden. Detta mottogs inte på ett bra sätt av de invånare som ville bygga på landsbygden. Andra faktorer styrde deras val av boende. Även Länsstyrelsen gick emot detta beslut och Stadsbyggnadsnämnden fick "bakläxa".

I Örebro ligger problematiken i de stadsdelar som isolerats från varandra. Stora bostadsområden som angränsas av gröna områden runtom upplevs som isolerade och det gröna ses som barriärer. Örebro kommun har inte den stjärnstruktur med gröna kilar som många andra svenska städer har, istället har så kallade gröna bälten formats runt staden och tryckt ut dessa bostadsområden. Problematiken ligger i hur man ska integrera dessa i själva staden. Lösningar som diskuterats för integration är antingen genom grönområden eller bebyggelse. Inget är ännu beslutat utan planering pågår.

Att lösa problemet genom bebyggelse vore att bygga på stora delar av den mark som idag tillhör kommunens grönstruktur. Dagens polariserade synsätt på stadsbyggnad där stadsbyggandet ses som en aktiv process och att naturen på så sätt blir den passiva mottagaren, gör att skyddsområden införs som en metod att skydda och bevara ytterstadens grönområden (Ståhle, 2008). Örebro som ligger i framkant med sina 19 naturreservat med en

gemensam yta av 1000 ha representerar något unikt i Sverige. Dock visar dagens strategier att skydda områden kan äventyras genom att leda till polariserade positioner där områden *skyddas* eller *offras* för att istället integreras ekonomiskt, ekologiskt, fysiskt och konceptuellt i stadens strukturer (Ståhle, 2008).

Funktioner och strategier i verkligheten

Respektive kommuns grönstrukturprogram/plan behandlar ovanstående funktioner; sociala funktioner, ekologiska funktioner samt kulturella funktioner. Båda kommunerna har valt att beskriva funktionerna, ge en nulägesanalys, bedömt styrkor och svagheter samt beskrivit strategier och förslag för olika lösningar inom de olika funktionerna. Hur ser då verkligheten ut, vilka funktioner har varit lättast/svårast att omsätta i praktiken hos kommunerna? Enligt Eskilstuna är det den sociala funktionen med rekreation i centrum som varit den svåraste funktionen att omsätta i verkligheten. Människors rekreation har alltid konkurrerat med exploateringsintresset och Eskilstuna framhåller att man måste vara oerhört tydlig när man pratar om värden så att man verkligen kan argumentera för sig. Problematiken har legat i att när man vill föreslå en förändring till det bättre måste man peka på att något inte är bra, vilket politikerna inte alltid gillat i kommunen.

"Man vill inte tala om att det kanske inte alltid är så bra i Eskilstuna. Men de negativa aspekterna måste lyftas som stöd för förslagen, hänvisa till ett problem som ska lösas" (Eivor Rudin, landskapsarkitekt, Eskilstuna kommun).

Möjligheten att anlägga nya grönområden där det funnits en tydlig brist har inte alltid varit lätt. Istället har man försökt satsa på en hög kvalitet i de existerande gröna områdena i brist på nytillskott i yta. Den ekologiska funktionen med så kallade ekosystemtjänster, där dagvattenhantering stått i fokus har däremot varit lättare att driva igenom. Mycket tack vare att effekterna av kraftiga regn och stormar uppmärksammats i kommunen och grönstrukturplanering har setts som en viktig del för att ta hand om dagvatten.

Samma fråga ställdes till Örebro där man medgav att uppföljningen av grönstrukturprogrammet varit utmanande för kommunen. Man menar att målen borde vara tydligare formulerade för att på så sätt hjälpa till med uppföljningen. Däremot nämner även Örebro att rekreation som den funktion som varit svårast att omsätta i verkligheten. Olika prioriteringar från politiken får projekt som inte prioriteras att falla. Den ekologiska funktionen med stadens nuvarande 19 naturreservat gick lättare att driva igenom och kommunen ser dessa reservat som bärare av alla tre funktioner, både ur den ekologiska aspekten, den sociala och den kulturella aspekten då tre av reservaten räknas som kulturella naturreservat. Varför den ekologiska funktionen varit enklast att omsätta menar Örebro beror på att det var grönstrukturprogrammet tillsammans med Örebros miljömål som gav ett starkt stöd till förvaltningen att driva igenom projekten.

Av de svårigheter som omnämns under intervjuerna med att omsätta teorin i grönstrukturprogrammen till verklighet verkar vara tydligast de kommunikativa utmaningarna inom stadsplaneringen.

Kanske är det den förvirring som bl.a. Lövré (2003) beskriver

kan uppkomma med svårigheter i begrepp. Man talar helt enkelt inte om samma sak. Vidare att man inte lyckas synliggöra hela kommunernas verkliga grönstruktur och värden vilket minskar dess betydelse och på så sätt blir bortprioriterat av kommunernas politiker.

Bakgrunden till begreppet grönstruktur bygger på att skapa ett ökat medvetande, värden och fördelar med vegetation samt andra gröna delar av staden. Möjligheten att forma ett övergripande antagande om vikten av dessa delar i den urbana strukturen samt dess betydelse för en hållbar utveckling tillsammans med det ekologiska, kulturella och sociala funktionerna har varit nödvändiga.

Begreppet grönstruktur antogs snabbt och enkelt av bl.a. planerare och landskapsarkitekter medan relaterade yrken så som ekologer, arkitekter och stadsplanerare hellre valde andra begrepp även om de fortfarande kunde acceptera användningen av begreppet grönstruktur om ordet användes i en planeringssituation där det klargjordes och kunde förstås i en fysisk kontext. En lekman kanske inte alls förstår begreppets betydelse då denne inte är insatt i språket i politiska planeringssammanhang. Detta betyder inte att en landskapsarkitekt eller en lekman inte kan dela samma mål och idéer för utvecklingen av grönstrukturen i staden. Problemet ligger i att den ena får agera lärare och den andra elev, vilket inte är ett pragmatiskt sätt att fullgöra visionen om kommunikativ planering (Lindholm, 1999b). Helt klart ligger dilemmat i att de olika aktörerna inom en planeringsprocess har en delad syn att se och uttrycka grönstrukturens betydelse, som kan ha en förbindelse till medvetandets koppling till naturen, artefakt men även institution (Lundgren Alm *et al*, 2004).

Lagar och konventioners inverkan

År 2010 kom den nya Plan- och bygglagen och år 2011 trädde Landskapskonventionen i kraft i Sverige efter att den ratificerats (se föregående kapitel om lagar och konventioner). Frågan är hur denna lag och konvention kommer att påverka framtida kommunal grönstrukturplanering.

Eskilstuna betonade genomslaget av klimatfrågorna där det gröna fått en nyckelroll i den nya Plan- och bygglagen. I lagen finns att läsa;

”3 § Planläggning enligt denna lag ska med hänsyn till natur- och kulturvärden, miljö- och klimataspekter samt mellankommunala och regionala förhållanden främja

- 1. en ändamålsenlig struktur och en estetiskt tilltalande utformning av bebyggelse, grönområden och kommunikationsleder,*
- 2. en från social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper,*
- 3. en långsiktigt god hushållning med mark, vatten, energi och råvaror samt goda miljöförhållanden i övrigt” (Sveriges Riksdag, 2012)*

Om vi applicerar detta utdrag till ett grönstrukturperspektiv skulle vi tolka lagen som att tre av grönstrukturens funktioner stärks; den social, den kulturella samt den ekologiska funktionen. Den ändamålsenliga strukturen skulle kunna tolkas som stadens tre strukturer; byggnadsstruktur, infrastruktur samt grönstruktur

som skall främjas på ett ändamålsenligt sätt. En god livsmiljö, natur- och kulturvärden samt god hushållning med mark och vatten går att åstadkomma genom en ändamålsenlig grönstruktur.

I Örebro existerande grönstrukturprogram nämns flera lagar som ingått under utformningen av programmet (se Fallstudie del 1). I det program som nu ska ersätta Örebros grönstrukturprogram, Naturvårdsprogrammet menar man från Örebro att den nya landskapskonventionen skall granskas för att se om den påverkar innehåll/utformning av det nya programmet.

Boverket tar upp landskapskonventionen i dokumentet *Bostadsnära natur* (2007) där landskapskonventionens beskriv handlar om människans landskap, både i stad och på landsbygd. Erkännandet av landskapet som en viktig del för människan är ett av huvudtemana i konventionen. Ett av konventionens mål är att finna en långsiktig samt hållbar planering samt förvaltning av våra landskap där fokus ligger i både utveckling och beskydd. Då konventionen även innefattar stadslandskapet kan detta kopplas till den bostadsnära naturen (Boverket, 2007a).

Då Örebro väljer att övergå till en Naturvårdsplan som ersättning för grönstrukturprogrammet kan konventionen bidra till att detaljerna i den bostadsnära naturen inte går förlorade när Naturvårdsplanerna lätt går upp i en större skala. Större områden behandlas mer inriktade på biologisk mångfald.

Också inriktningen mot människan och den lokala människans påverkan på planering, som tas upp i konventionen, kan styrka brukarperspektivet, som även det lätt faller bort i Naturvårdsplaner (Åkerlund, U., pers. medd., 2012).

Sammanhanget, nämnder och dokumentets räckvidd

Grönstrukturplanerna/programmen skall fungera i olika sammanhang inom den kommunala grönplaneringen. Örebro menar att den fysiska planeringen är kommunens största verktyg och att grönstrukturprogrammet ses som en grund för den fysiska planeringen för att utveckla frågor inom naturvård, friluftslivsfrågor, rekreation och kultur. I Örebro har programmet inverkan på i första hand samhällsbyggnadsnämnden som ses som en förlängd arm av kommunstyrelsen. Men även Kultur- och Fritid, Tekniska förvaltningen samt byggnadsnämnden berörs av grönstrukturprogrammet. Programmet anses ha en god räckvidd då den räcker hela vägen till kommunstyrelsen. Programmet ger också stöd i frågor om exploatering men Örebro kommun menar att de tematiska planerna ser bara till ett intresse vilket gör att grönstrukturen alltid ställs mot andra intressen. De tematiska planerna är bra men det är viktigt att de går vidare i de översiktliga planerna annars blir de tematiska planerna kraftlösa.

I Eskilstuna kommun ligger ansvaret att genomföra grönstrukturens planer på Stadsbyggnadsförvaltningen. Det är plan-, bygg-, projekt- och parkavdelning som ska tillse att grönstrukturen förverkligas. Också mark- och fastighetsförvaltningen liksom Kultur- och fritidsförvaltningen har att leva upp till grönstrukturens intentioner.

Framtidsstrategier i Örebro och Eskilstuna

Inom den närmsta framtiden står Eskilstunas grönstrukturplan inför en aktualitetsprövning. Det innebär att planen granskas i förhållande till vad som genomförts, vad som inte genomförts och behöver drivas vidare, liksom om något i den befintliga planen inte längre är aktuellt för kommunen. Slutligen uppdateras mål, strategier samt åtgärdsprogram. För att driva utvecklingen av grönstrukturplaneringen vidare anser Eskilstuna att grönstrukturens mångfunktionella karaktär måste lyftas. De menar att mångfunktionen enbart omnämnts i bisatser och behöver rubriceras för sig. Örebro nämner mångfunktionalitet som en framtidsstrategi för utvecklingen av stadens grönstrukturer. Mångfunktionalitet av grönstruktur betyder att alla ovannämnda funktioner som nämnts i kapitlet om *Grönstrukturens roll*, (rekreation, hälsa, kultur, social, ekologi, biologisk mångfald, och ekosystemtjänster m.fl.) kan alla samverka på en och samma yta. Mångfunktionaliteten kan därvid ses ur tre dimensioner;

1. En enskild grönyta/struktur kan ge en mångfald i funktioner för en mångfald av användare.
2. Grönytor som hänger samman kan bidra med funktioner som en enskild grönyta inte kan, exempelvis gröna korridorer för djur, människor och växter.
3. Den enskilda grönytan/strukturen interagerar med omgivande urbana strukturer, som tillsammans kan bidra med en bred mångfunktionalitet (Liu, 2008).

Möjligheten att finna en metod som synliggör grönstrukturens mångfunktionalitet i stadsplaneringen leder till ökad förståelse och kunskap som leder mot en grönare hållbar utveckling.

Problemet ligger i att denna typ av metod saknats för att på bästa sätt hävda och integrera grönstrukturens mångfunktionalitet. Enligt Lundgren Alm *et al* (2004) ligger bristerna i planeringens oförmåga att använda de skilda aktörernas kunskaper om grönstrukturen i de olika skalorna inom planeringen samt att man måste frånga bevarandeargumenten för att istället gå mot ett utvecklingsperspektiv. Med fördel använder många kommuner sig av GIS (Geografisk Informationssystem) vilket kan ge en god uppfattning om diverse geografisk information som kan samköras i analyser för att utveckla kunskapen om förutsättningar och konsekvenser. Det är viktigt att påpeka att andra kunskaper om grönstrukturens betydelse bör behandlas direkt i gestaltungsprocesserna inom stadsbyggandet för att på så sätt ha möjlighet att inverka på resultatet (Lundgren Alm *et al*, 2004).

Denna trend med mångfunktionella ytor som nu tillämpas hos båda dessa kommuner kanske kan ha påverkats av den idé- och inspirationsskrift Boverket publicerade 2010; Mångfunktionella ytor - Klimatanpassning av befintlig bebyggd miljö i städer och tätorter genom grönstruktur. Skriften beskrivs som att *"inspirera kommuner i deras arbete med att klimatanpassa befintlig bebyggd miljö. Detta kan man göra genom att tänka på de många funktioner som städers och tätorters grönstruktur och friytor kan bidra med."* (Boverket, 2010, sid. 3).

I Boverkets skrift känns det som om man "vänt på steken". Istället för att föra fram argument för grönstrukturen och möjligtvis motargument för andra strukturer, väljer man istället att fokusera på befintlig bebyggd miljö och hur den kan bli bättre genom ett samspel med stadens grönstrukturer.

Argumenten och syften står inte mot varandra utan tillsammans. Kanske är de det Lundgren Alm *et al* (2004) syftar på när de beskriver att frånga bevarandeargumenten för att istället närma sig ett utvecklingsperspektiv. Skriften från Boverket fokuserar mest på grönstrukturens ekosystemtjänster men behandlar konceptet av mångfunktionella ytor där samtliga funktioner berörs, vilket bör väcka goda tankar och idéer hos kommunerna.

I Örebro kommun har man valt att ersätta grönstrukturprogrammet med en Naturvårdsplan. Argumentet varför grönstrukturprogrammet nu skall ersättas är den mängd av planer kommunen innehar som ska minskas i antal för att vara lättare att ta till sig för berörda tjänstemän och politiker i kommunen, *"en strategi från organisationen"* (Björk, M. pers. medd. 2012). Naturvårdsplaner/program brukar inriktas på skydd och bevarande av värdefulla naturmiljöer och inte på utveckling av dessa (Boverket, 2007) något som behandlas i grönstrukturprogram. Örebro uppger ändå att grönstrukturplanering skall ingå i den nya Naturvårdsplanen. I planen, som är under uppbyggnad fick författaren tillgång till de projektdirektiv som satts för planen, i bakgrunden beskrivs följande; *"Naturplanen utgår från natur- och grönområdena i kommunen som resurs och syftar till ett långsiktigt strategiskt arbete med de värden och frågor som har nära kopplingar till naturmiljöerna. Fokusområden är biologisk mångfald och naturvård, friluftsliv, folkhälsa och möjligheter till rekreation i närnatur, grönstruktur i den fysiska planeringen och naturturism"* (Naturvårdsplan Projektdirektiv, 2011, sid. 3)

Det faktum att grönstruktur kan tas upp och behandlas i diverse olika planeringsunderlag visar dess värde i olika skalnivåer, komplexitet av ägoförhållanden samt dess bredd av funktioner i kommunerna (Boverket, 2007). Det kan finnas risker att man tappat viktiga delar i grönstrukturplaneringen i ett Naturvårdsprogram. Ett Naturvårdsprogram fokuserar normalt på områden utanför stadsbebyggelsen samt hanterar objekten ur ett biologiskt eller naturvårdande perspektiv, medan ett grönstrukturprogram behandlar det gröna inom stadsbyggandet där olika syften belyses, främst ur ett brukarperspektiv. Grönstrukturprogrammet ger ett bra underlag i diskussioner om förtätning av bebyggelse m.m. (Gyllin, M., pers. medd. 2012). Skalan ändras i och med att Naturvårdsplanen tar över och att man då antagligen går upp i en större skala vilket kan leda till att mindre detaljer i stadsbebyggelsen förbises, samt att det brukarperspektiv som ofta genomsyrar grönstrukturprogram lätt kan förbises i en Naturvårdsplan. Det två olika programmen definierar värden i det *gröna* på helt skilda plan.

Fördelen med en Naturvårdsplan är det ekonomiska stödet som kommuner kan erhålla från Naturvårdsverket medan grönstrukturprogrammen enbart finansieras inom det kommunala planmonopolet (Åkerlund, U., pers. medd. 2012).

Många kommuner väljer att producera både ett grönstrukturprogram samt en Naturvårdsplan, så gör Eskilstuna kommun. Hur kommunerna i denna intervju använder sig av framställda planeringsdokumenten för grönstrukturen är det klart att båda kommunerna har syftet att förbättra grönstrukturplanering genom att belysa dess mångfunktionalitet.

Diskussion och *slutsatser*

Vilka är de nya strategierna för att minska hotbilden för våra gröna strukturer i staden?

Målet med denna uppsats har varit att få en insikt i kommuners framtidsstrategier för en förbättrad grönstrukturplanering. Detta har skett genom att studera grönstrukturarbetens inriktning, fokus och arbetssätt, dels genom jämförelse med varandra, dels genom att försöka förstå dem utifrån olika tänkbara perspektiv. Det vetenskapliga perspektivet framgår av den akademiska litteraturen. Det professionella yrkesperspektivet fångas från yrkesidèella tidskrifter och arbetsdokument. Policyperspektivet är det som meddelas genom lagtexter, regleringar, men också riktlinjer från olika organisatoriska nivåer.

Uppsatsen inledande litteraturstudie avsåg att klargöra historik, begrepp, funktion samt drivande politiska direktiv. Där efter den fallstudie där två kommuners planer och program granskades och undersöktes i olika analyser. Vad kan två svenska kommuner säga om helheten samt hur tungt väger en studie enbart utförd i två kommuner?

För att förklara värdet med undersökningen kan Hans Eysenck's ord vara vägledande;

"sometimes we simply have to keep our eyes open and look carefully at individual cases – not in the hope of proving anything, but rather in the hope of learning something"

(Hans Eysenck, i Flyvbjerg, 2001, sid. 73)

Valet av kommuner styrdes av dels platskännedom, dels en önskan att studera ett exempel som var aktuellt, där man haft möjlighet att inkludera den kunskap och diskussion kring grönstruktur som förts i några decennier med delvis växlande motiv (Lövré, 2003). Eskilstuna och Örebro kan också i viss mån sägas vara representativa för många av Sveriges städer. De tillhör de "måttfulla" (Boverket 1995), medelstora svenska städer som förekommer i större delen av landet, med likheter vad gäller storlek, historia, demografiskt och geografiskt sammanhang.

Det är inte i första hand för att visa på statistiskt säkerställda likheter som dessa städer valts, utan mer för att de fungerar väl för att belysa grönstrukturfrågorna på ett relevant sätt länkat till den större diskursen kring förtätning och hållbar stadsutveckling.

Enligt Örebro och Eskilstuna kommun handlar de nya strategierna om att tydliggöra mångfunktionen hos grönstrukturen. Mångfunktion hos urbana grönytor är inget nytt och det har länge talats om de mångfunktionella kvalitéer som finns. Svårigheten ligger kanske i att se, synliggöra samt även ta tillvara på kvalitéerna i stadsutvecklingen; sätta dem i ett sammanhang där grönstrukturen kan verka med de andra strukturerna i staden och inte enbart som ett separat system (Lövré, 2003).

Många kommuner inklusive kommunerna i fallstudien väljer att i sina kartmaterial i huvudsak att enbart redovisa formell grönstruktur. Kunskapen finns i kommunerna om vad grönstrukturen står för som exempelvis privata trädgårdar, då detta beskrivs i kommunernas grönstrukturprogram/planer.

Ändå väljer man att inte synliggöra den faktiska grönstrukturen. För att nå målet att klargöra en mångfunktionalitet måste kommunerna synliggöra den faktiska grönstrukturen för att på så sätt ha möjligheten att klassificera olika typer av mångfunktioner.

Kan man synliggöra dessa mångfunktioner i grönstrukturen vet man *var*, kan man sedan specificera värdena i dessa var vet man *vad* man har. Detta i sin tur leder till att man på ett bättre sätt kan urskilja och belysa den gröna strukturens funktioner.

Att enbart klassificera formell grönstruktur som ofta representeras av den självklara grönstrukturen så som parker och grönområden, sänks istället värdena på dessa typer av områden då man "tvingas" utföra en klassificering eller rang av värden på områden som i en faktisk grönstruktur skulle ha getts ett högre värde. Problematiken ligger i att ett system för att utföra en väl grundad klassificering har ännu inte utvecklats (Lundgren *et al*, 2004).

Kommuner ska vara mer frikostiga i sin bedömning av vad grönstruktur är och inte låsa sig till kommunalt ägd mark liksom att även hantera de ytor som beskrivs i grönstrukturprogramens inledningar. Vet man om vad man har, både bra och dåligt oavsett ägoförhållanden vet man vad man har att arbeta med. Inte bara hantera de självklara ytorna även om dessa oftast har det största värdet.

Som redan nämnts styrs kommunernas dagliga arbete av lagar och politik. Så är det också för grönstrukturprogrammen/planerna. Fallstudie del 1 visar att båda grönstrukturprogrammen som granskats i denna fallstudie styrts efter policyframställda dokument så som Boverkets skrifter, Agenda 21 samt Miljökvalitetsmålen. Kommunerna har helt enkelt varit trogna sin källa och utformat dokumenten därefter vilket visar på den tydliga inverkan lagar

och politik har i dessa typer av dokument. Stegen ner från den nationella nivån till närmsta grönområde kanske trots allt inte är så stor som man tror då man ser den inverkan programmen och planerna trots allt har.

Hur stor är skillnaden mellan den vetenskapliga sidan och policysidan? Tydligt är att det finns både skillnader och likheter. Ofta genomsyrar den vetenskapliga sidan policydokumenten och man kan tydligt se samhörigheten mellan de olika perspektiven. Den vetenskapliga sidan har en mer djupgående förståelse för diverse problematik som ibland kan vara svårt för policysidan att sammanfatta och överföra till den professionella sidan. Detta kan leda till att viktiga delar som den vetenskapliga sidan trycker på aldrig överförs till den professionella sidan. Ulrika Åkerlund, landskapsarkitekt på Boverket menar att de ofta har ett nära samarbete med den vetenskapliga sidan. Forskningsresultat används när nytt material från Boverket formas och kunskap insamlas genom referensgrupper och workshops med forskare från Alnarp, Ulltuna, LTH, LTU, KTH och Chalmers. Till skillnad från andra myndigheter har inte Boverket egna forskningsmedel att dela ut, utan detta ska tillgodoseas från Formas (Forskningsrådet) där Boverket sitter i styrelsen (Åkerlund, U. pers. medd., 2012).

Oavsett vilka dokument som styr det kommunala arbetet med grönstrukturen, så är det ändå viktigt att kommunerna möjliggör att varje plats bedöms individuellt. Detta för att tydliggöra de kvalitéer som en plats kan inneha och som i ett större sammanhang kan gå förlorade om man hanterar alla platser generellt. Frågor som kan tydliggöra en ytas kvalitéer kan vara;

Yta med lågt värde, kan den förbättras, hur, med vad? Om det inte är en grönyta, hur påverkas det då, kanske bättre med något annat?

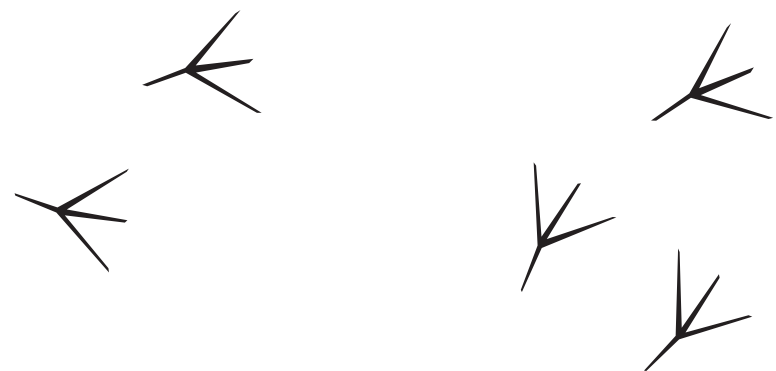
Cirkeln sluts; från vetenskap och policy, ner till berörda tjänstemän som hanterar frågorna tillbaka in i det kommunala styret för att på så sätt nå ut till grönstrukturen i våra svenska städer.

Finns ytan i ett sammanhang? Påverkas sammanhanget om denna yta ändras? Till det bättre eller till det sämre?

Vem påverkas? Vilka använder platsen? Om man ändrar - påverkas dessa människor positivt eller negativt? Kan man ändra till ett förbättrat sätt som påverkan positivt?

Finns det ekologiska-, sociala-, kulturella- eller hälsofunktioner? Kan dessa utvecklas eller bevaras?

Kan dessa frågor besvaras, analyseras samt hållas i åtanke när förändringar och bedömningar görs i olika avvägningar om beslut för en yta, finns möjligheten att tydliggöra de kvalitéer en yta har vilket kan leda till en bättre bedömning hur dessa ytor skall hanteras. Finns även möjligheter att på ett bättre sätt tydliggöra de mångfunktioner en plats kan inneha. Vidare hur man kan förstärka och utveckla dessa viktiga funktioner för att stärka platsens värde, vilket kan leda till en starkare grönstrukturplanering i våra svenska kommuner. För att dessa åtgärder skall få kraft är det viktigt att tjänstemän som hanterar dessa frågor klarar av att föra upp dessa i den kommunala översiktsplaneringen och till det politiska systemet då de är vägledande för senare beslut.

Litteratur

Boverket (1992) *Storstadsuppdraget. En förstudie om storstädernas miljö*, Karlskrona

Boverket (1994) *Stadens parker och natur*, Karlskrona

Boverket (1995) *Den måttfulla staden*, Karlskrona

Boverket (1999) *Gröna områden i planering*, Karlskrona

Boverket (2007) *Planeringsunderlag – Underlagsrapport till fördjupad utvärdering av God bebyggd miljö 2007*, Karlskrona

Boverket (2007a) *Bostadsnära natur - inspiration & vägledning*, Karlskrona

Boverket (2010) *Mångfunktionella ytor - Klimatanpassning av befintlig bebyggd miljö i städer och tätorter genom grönsstruktur*, Karlskrona

Broms Wessel, O., Tunström, M., Bradley, K. (2005) *Bor vi i samma stad? Om stadsutveckling, mångfald och rättvisa*, pocky, Kristianstad

Bucht, E. (1997) *Public Parks in Sweden 1860-1960, The Planning and design discourse*. Doctoral thesis. ISSN 1401-6249, ISBN 91-576-5273-2, Acta Universitatis Agriculturae Sueciae, Alnarp

Bucht, E., Persson, B. (1994) *Grönstruktur i städer och tätorter*, Stad och land nr 127:1994

Burke, G. (1977) *Towns in the making*, Fletcher & Son Ltd, Norwich, Great Britain

Erixon, H. & Ståhle, A. (1998) *Regionens täthet och grönsstrukturens potential Det suburbana landskapets utvecklingsmöjligheter i en växande storstadsregion*. KTH School of Architecture

- Fishman, R. (1982) *Urban Utopias in the Twentieth Century, Ebenezer Howard, Frank Lloyd Wright, and Le Corbusier*, 1982, cop. 1977, MIT Press, Cambridge
- Flyvbjerg, B. (2001) *Making Social Science Matter – Why social inquiry fails and how it can succeed again*. University Press, Cambridge
- From, L. (2011) *Forskningsöversikt – Hållbar stadsutveckling*. Forskningsrådet Formas, Stockholm
- Grahn, P., Ottosson, Å. (2010) *Alnarpsmetoden – Trädgårdsterapi*. Livonia Print, Lettland
- Hall, P. (2002) *Cities of tomorrow : an intellectual history of urban planning and design in the twentieth century*. Blackwell Publishing, Malden
- Hall, T., Dunér, K. (1997) *Den svenska staden, planering och gestaltning – från medeltid till industrialism*, Sveriges Radios förlag, Lund
- Halvorsen Thorén, A-K., Guttu, J. & Plöger, J. (2000) *Arealnormer. Virkemiddle for livskvalitet I fysisk planlegging*, NIBR, Oslo.
- Hough, M. (1995) *Cities and natural processes*, Routledge, London
- Jansson, M. (2012) *Hela staden – argument för en grönblå stadsbyggnad*, Kunskapssammanställning, Stad & Land nr 183:2012
- Lindholm, G. (1999a) *Grönstruktur – ett utmanande begrepp med liten betydelse*, ur Grön Fakta nr 6/1999, Movium, SLU Alnarp
- Lindholm, G. (1999b) "Communication Concerning Green Structure – a discussion on interpretation of concepts", artikel presenterad vid konferensen Communication in Urban Planning, 2-5 oktober 1999, Göteborg
- Liu, L. (2008) *Status and prospects for urban green structure planning in China - Weihai city as a case study*, Forest & Landscape Research, No. 41-2008, Faculty of life sciences, University of Copenhagen
- Lundgren Alm, E. (1996) *Stadsgrönskan – Integrerat eller separerat stadsbyggnadselement? En analys av stadsgrönskas utveckling till ett självständigt stadsbyggnadselement med hjälp av historiska exempel och fallstudier*, 1996:2 (R) Institutionen för stadsbyggnad Chalmers Tekniska Högskola, Göteborg
- Lundgren Alm, E. (1997) *Grönstrukturplanering i Tidaholm och Trollhättan – Studier av grönstrukturen i kommunal planering – exempel från Tidaholm och Trollhättan*. 1997:2 (R) Institutionen för stadsbyggnad Chalmers Tekniska Högskola, Göteborg

- Lundgren Alm, E. (2001) *Stadslandskapets obrukade resurs- Om grönstrukturens potential och synliggörande i en hållbar stadsutveckling*, 2001 CTH Göteborg
- Lundgren Alm, E., Korhonen, P., Castell, P., Tornberg, J., Malbert, B. (2004) *Grönstrukturens synliggörande -En förutsättning för integration av kunskaper om grönstrukturen i stadsplaneringen*, Chalmers Arkitektur, 2004 CTH Göteborg
- Lundgren Alm, E., Sandström, U.G., Elander, I. (2007) *Biologisk mångfald i staden – teori, politik, praktik*, Centrum för Urbana och Regionala studiers tidskrifter, Rapport nummer 61, Örebro Universitet
- Lynch, K. (1981) *Good city form*, MIT Press, Cambridge, Mass
- Lövrie, K. (2003) *Det gröna som identitetsskapande stadsbyggnadselement – objekt, koncept och struktur*. Doktorsavhandling. ISSN 1401-6249, ISBN 91-576-6456-0, Alnarp
- Meller, H. (1990) *Patrick Geddes – Social Evolutionist and City Planner*. Routledge, London
- Persson, B. et al (1995) *Grönstruktur i praktiken*, Grön Fakta nr 4/1995, Movium, SLU Alnarp
- Reneland, M. (2001) *Tätortsbefolkningens strukturella bilberoende: GIS-projektet Tillgänglighet i svenska städer 1980 och 1995*. Chalmers Arkitektur, 2001 CTH Göteborg
- Sandström, Ulf G. (2001). "Naturen i staden – grönområden och livskvalitet". I: Elander, I red. *Den motsägelsefulla staden; vardagsliv och urbana regimer*, Studentlitteratur, Lund
- Smith, D., Hellmund, P. (1993) *Ecology of greenways*. University of Minnesota, Minneapolis
- Stähle, A. (2005) *Mer park i tätare stad – teoretiska och empiriska undersökningar av stadsplaneringens mått på friytetillgång*, 2005 KTH Stockholm
- Wallin, F. (2002) *Ekologisk potential och upplevd miljö kvalitet. Egenskaper i ett urval svenska bostadskvarter med inriktning på solenergi potential, dagvattenhantering, vardagslivets resmönster samt upplevd kvalitet i den lokala boendemiljön*, Doctoral thesis, Swedish University of Agricultural Sciences, Uppsala 2002

Dokument

Arboga (2009), *Grönstrukturplan för Arboga kommun*, antagen februari 2009, Arboga kommun

Eskilstuna (2006), *Grönstrukturplan för stadsbyggnad i Eskilstuna kommun*, antagen 2006, Eskilstuna kommun

Malmö (2003), *Grönplan för Malmö 2003*, antagen 2003, Malmö kommun

Västerås (2004) *Grönstrukturplan för Västerås tätort rekreation - biologisk mångfald*, antagen 2004, Västerås kommun

Växjö (2006), *Grönstrukturprogram för Växjö stad*, antagen 2006, Växjö kommun

Örebro (2006) *Örebro grönstruktur*, antagen 2006, Örebro kommun

Ystad (2008) *Grönstrukturprogram för Ystad tätort*, antagen 2008, Ystad kommun

Opublicerade dokument

Naturvårdsplan Projektdirektiv (2011) *Örebro kommun Naturvårdsplan*, (plan under uppbyggnad), Örebro Kommun

Utdrag ur förslag till ÖVERSIKTSPLAN 2030 för Eskilstuna kommun (2012) *STÄLLNINGSTAGANDEN avseende grönska, parker och grön- områden*, (plan under uppbyggnad), Eskilstuna kommun

Rapporter

Regionplane- och trafikkontoret (2008) *Grönstruktur och landskap i regional utvecklingsplanering*, Rapport 9:2008, Stockholms läns landsting

Region Skåne (2011b) *Grönstruktur i Skåne - Strategier för en utvecklad grön struktur*, Remissversion 2011-09-23, Region Skåne

RUFS 2010 (2010) *Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen - Så blir vi Europas mest attraktiva storstadsregion*, R 2010:5. Antagen av landstingsfullmäktige 2010

Naturvårdsverket (1992) *Storstädernas miljö. Luftkvalitet och buller. Vattenkvalitet. Biologisk mångfald. Avfallshantering*. Rapport 4159, Stockholm

Muntliga källor

Björk, M. Planingenjör, Örebro Kommun. Personligt medelande, intervju, 2012-03-07

Gyllin, M. Forskare, Arbetsvetenskap, ekonomi och miljöpsykologi, SLU, Alnarp. Personligt medelande, e-mail, 2012

Lindholm, G. Universitetslektor, Landskapsarkitektur, SLU, Alnarp. Personligt medelande, e-mail, 2012

Rudin, E. Landskapsarkitekt, Eskilstuna kommun. Personligt medelande, intervju 2012-03-05

Åkerlund, U. Landskapsarkitekt Boverket. Personligt medelande, telefonintervju 2012-03-29

Elektroniska källor

Boverket (2011) *Om Boverket*, tillgänglig på; <http://www.boverket.se/Om-Boverket/>, 2012-02-16

Boverket (2007) *Bostadsnära natur – inspiration & vägledning*, tillgänglig på; http://www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2007/Bostadsnara_natur.pdf, 2012-02-10

ESDP (1999) *ESDP European Spatial Development Perspective - Towards Balanced and Sustainable Development of the Territory of the European Union*, tillgänglig på; http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/pdf/sum_en.pdf, 2012-02-15

Eskilstuna kommun (2011) *Eskilstuna kommun*, tillgänglig på; <http://www.eskilstuna.se/>, 2012-04-03

Eskilstuna ÖP (2005) *Översiktsplan 2005*, tillgänglig på; <http://www.eskilstuna.se/Global/SBF/Planavdelningen/%C3%96versiktsplan%202005.pdf?epslanguage=sv>, 2012-04-03

Jordbruksverket (n.d.) *Detta är jordbruksverket*, tillgänglig på; <http://www.sjv.se/omjordbruksverket.4.5aec661121e26138528000506.html>, 2012-02-16

Länsstyrelsen (2010) *Planfrågor*, tillgänglig på; <http://www.lansstyrelsen.se/orebro/Sv/Pages/default.aspx>, 2012-02-16

Miljömål (2011a) *Planering grönstruktur och vattenområden*, tillgänglig på; <http://www.miljomal.se/Systemsidor/Indikatorsida/?iid=85&pl=1>, 2012-02-13

Miljömål (2011b) *Miljömålsportalen*, tillgänglig på; <http://www.miljomal.se/Miljomalsradets-arbetswebb/Global-meny/Miljomalsportalen/>, 2012-02-16

Naturvårdsverket (2011) *En bra livsmiljö för människan och allt annat levande, nu och för kommande generationer*, tillgänglig på; <http://www.naturvardsverket.se/>, 2012-02-16

Region Skåne (2011a) *Strategi för en grön struktur i Skåne*, tillgänglig på; <http://www.skane.se/sv/Webbplatser/Strukturbild-for-skane/Strategi-for-en-gron-struktur-i-Skane/>, 2012-03-08

Riksankvarieämbetet (2012) *Europeiska landskapskonventionen*, tillgänglig på; http://www.raa.se/cms/extern/eu_internationellt/europaradet/inget_namn.html, 2012-02-16

UN (2002) *Convention on Biological Diversity*, tillgänglig på; <http://www.cbd.int/convention/articles/?a=cbd-10>, 2012-02-15

Regeringskansliet (2011) *Miljölagstiftning*, tillgänglig på; <http://www.regeringen.se/sb/d/3770>, 2012-02-16

Regeringskansliet (2004) *Miljö kvalitetsmålen*, tillgänglig på; <http://www.regeringen.se/sb/d/2055>, 2012-02-16

Regeringskansliet (2010) *Ny plan- och bygglag*, tillgänglig på; <http://www.regeringen.se/sb/d/12858/a/141916>, 2012-02-16

SOU (2003:31) *Slutbetänkande från Nationalkommittén för Agenda 21 och Habitat En hållbar framtid i sikte*, tillgänglig på; <http://www.regeringen.se/content/1/c4/17/43/3568350a.pdf>, 2012-02-15

Sveriges Riksdag (2012) *Plan- och bygglag (2010:900)*, tillgänglig på; http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/?bet=2010:900#K6

Örebro kommun (2011) Fakta om Örebro, tillgänglig på; <http://www.orebro.se/430.html>, 2012-02-21

Örebro ÖP (2010) *Vårt framtida Örebro - Översiktsplan för Örebro kommun*, tillgänglig på; <http://www.orebro.se/download/18.4a9156491277aada61080005806/%C3%96versiktsplan+%C3%96rebro+kommun.pdf>

Bilaga 1

Genomförande av intervjun

Information: Ostrukturerad intervju

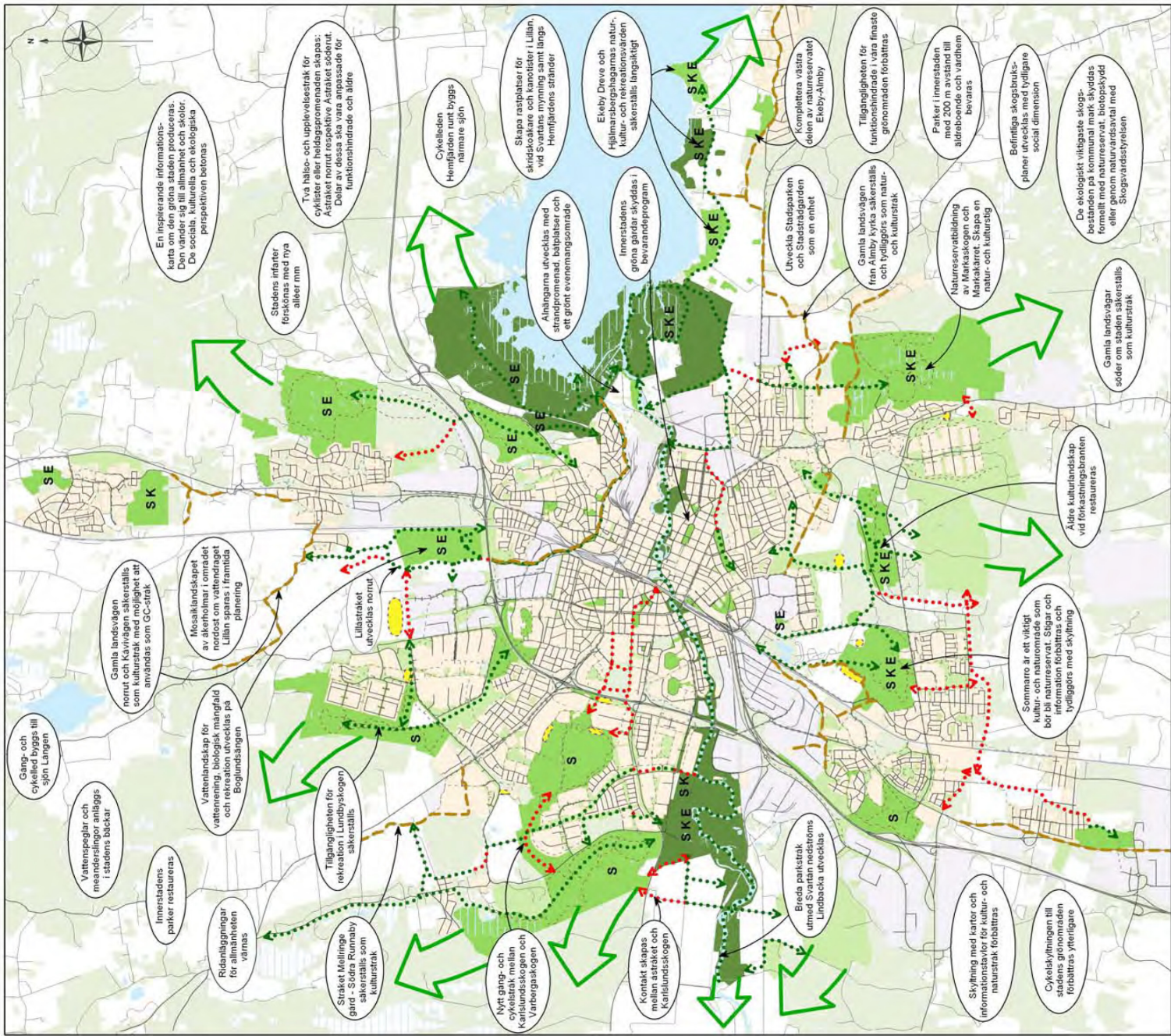
Syftet med intervjun: Skapa en bättre uppfattning om kommunenes grönstrukturplanering. Införskaffa information om dagens arbete med grönstrukturplanering i kommunen samt ta reda på de nya framtidsstrategierna.

Mötestid: ca 60 min

Intervju frågor

1. Vad är Grönstruktur för er kommun?
2. Grönytorna som behandlas i ert dokument är de enbart kommunalt förvaltade ytor? Eller oavsett ägoförhållanden?
3. Vilka funktioner tillskrivs grönstrukturen i er kommun?
4. Varför valde man att utveckla ett grönstrukturprogram i er kommun?
5. Valde man att jobba efter någon speciell mall vid utvecklingen av programmet?
6. Hur har programmet påverkat er planering på ett bra sätt?
7. Hur stor inverkan har lagar och konventioner haft i ert program?
8. Vilka förändringar har skett sedan programmet antogs?
 - Positiva
 - Negativa
9. Vilken är den största problematiken att överkomma i frågor om planering rörande grönstruktur?
10. Hur hanteras grönstrukturen i stadsbyggandets besluts och planeringsprocesser?
11. De funktioner samt strategier/lösningar som omnämns i ert dokument, har det varit svårt att omsätta dessa i praktiken?
12. Vilken av de ”funktioner” som omnämns i ert dokument är lättast att omsätta praktiskt?
13. Hur fungerar de strategier ni satt upp i programmet för att nå målen?
14. Vilka krafter styr grönstrukturens utveckling?

15. Utvecklas programmet idag?
 - Om Ja; Hur?
 - Om Nej; Varför?
16. Vilka är era framtidsstrategier för att utveckla en ännu bättre grönstrukturplanering?
 - Hur ska ni uppnå nya målen?
 - Vilken inverkan kan den nya Plan- och bygglagen ha samt Landskapskonventionen för kommande kommunalt planeringsarbete?
17. Har kommunen någon aktuell policy/ strategi angående förtätning av tätorterna?
18. Om ja på fråga 17 har kommunen mer utvecklade riktlinjer eller metodik för arbete med förtätning?
19. Vad ser man som viktiga frågor i stadsbyggandet och varför?
20. Vad är ert nästa steg i kommunen för en bättre utvecklad grönstruktur planering?
21. Hur och i vilka sammanhang ska programmet fungera?
22. Vilka nämnder tänktes på när ni gjorde programmet?
23. Räcker dokumentet i frågor om att bibehålla och utveckla samt som skydd i exploatering?
24. Stämmer grönstrukturplanen överens med den övergripande planeringen?

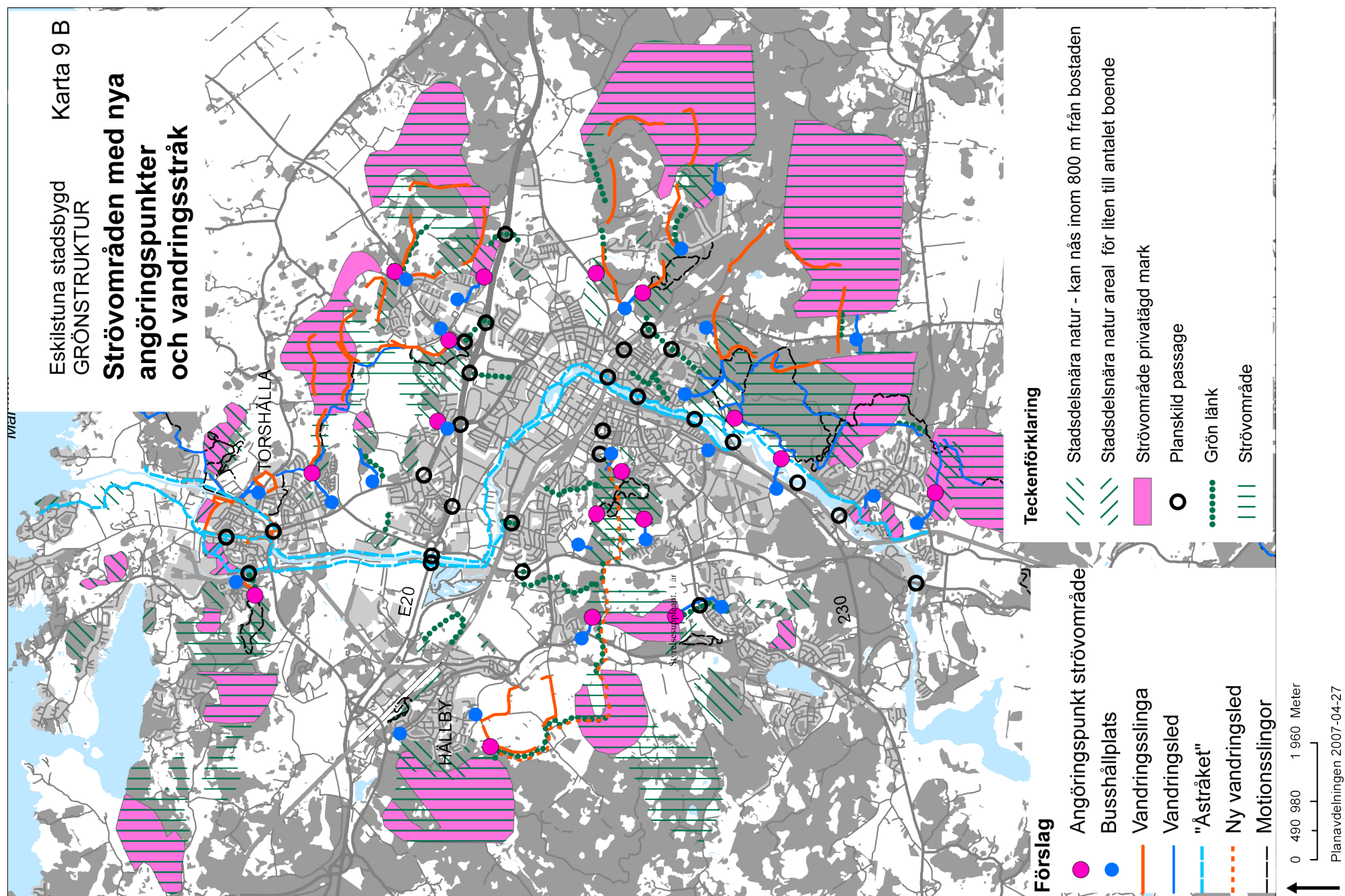
Örebro gröonstruktur - förslag till åtgärder

Klassificering av parkmark och övriga grönområden ur tre perspektiv:

Socialt, kulturellt och ekologiskt

Unika värden	Befintliga gröna stråk	Dominerande värdegrund
Mycket höga värden	Föreslagna gröna stråk	S socialt perspektiv
Höga värden	Kulturstråk	K kulturellt perspektiv
	Föreslagna odlingslotter	E ekologiskt perspektiv

Ofärdig eller svagt färdig yta är mark som inte uppfyller de tre klassernas krav. Ställningstaganden överläts till framtida planarbete.

Karta ur GRÖNSTRUKTURPLAN för stadsbygd i Eskilstuna kommun, 2006 © Eskilstuna kommun

Gry Arvidsson
Degree Project in landscape planning , 30 hp
Masterprogramme Urban Landscape Dynamics
Alnarp, 2012